

2025-05

jaargang 56
nummer 5
juni 2025

Maandblad van
Vrijdenkersvereniging
De Vrije Gedachte

De Vrijdenker

Sinds 1856

Lief zijn voor
A.I. is onzin

De Wil en de zin
van ons bestaan

**7 juni: Ledenvergadering
en Vrijdenkersdag**

PODCASTS

Podcasts van De Vrije Gedachte over diverse onderwerpen zijn verzorgd door bestuursleden Bart Collard en Floris van den Berg.

Bestuurslid Stanley Bakker verzorgt podcasts, samen met Teun de Jong; deze dragen de titel "Kritisch bekeken" en hebben kwakzalverij in de breedste zin van het woord als onderwerp.

De programma's zijn op YouTube, dus met video, te bekijken via:

<https://www.youtube.com/@verenigingdevrijegedachte4805/videos>

Tevens zijn de podcasts van Floris en Bart op Spotify te beluisteren via:

<https://open.spotify.com/show/6J0uDTp0PTo6qrumVR1DZQ?si=e514d8d-cdb31426d>

of: <https://spoti.fi/3ZymQCb>

Als u zich 'abonneert' op de podcasts en deze 'volgt' via deze kanalen en tevens 'likes' uitdeelt zullen de podcasts sneller gevonden worden, ook door niet-leden. Zo kunt u helpen om de boodschap van DVG verder en sneller te verspreiden buiten onze vereniging.

WEBSITE

Op onze website devrijegedachte.nl schrijft kandidaat-bestuurslid Martin Harlaar een serie artikelen waarin hij uiteenzet wat hij als gevaren van de genderideologie beschouwt.

Bezoek onze Facebook-pagina De Vrije Gedachte

Bezoek onze website devrijegedachte.nl

COVER voor- en achterkant: Foto's van René van Elst. Rijksmuseum, Amsterdam.

Algemene Ledenvergadering 2025 en Vrijdenkersdag

Datum: **zaterdag 7 juni 2025**

Locatie: Cursus en Vergadercentrum De Domstad, Koningsbergerstraat 9, Utrecht

10.00-12.30 uur: Algemene Ledenvergadering

(alleen toegankelijk voor leden DVG)

Aanmelding verplicht via e-mail: secretaris@devrijegedachte.nl

12:30-13:30 uur: Lunch

13.30-16.00 uur: Vrijdenkersdagsymposium "Hoe weerbaar is de Democratie?"

(algemeen toegankelijk)

Dagvoorzitter: *Bart Collard*

Sprekers:

Classicus *Anton van Hooff*: 'Democratisch wantrouwen: de les van Athene'

Cultureel psycholoog en auteur van 'De prijs van vrijheid', *Keyvan Shahbazi*:

'Democratie en de prijs van vrijheid'

Rechtsfilosoof *Mirjam van Schaik*: 'Democratie en mensenrechten'.

Filosoof en voorzitter DVG *Floris van den Berg*: 'Vrijdenken voor het behoud van de liberale democratie'.

De middag zal muzikaal worden omlijst.

16.00 -18.00 uur: Borrel.

Kosten Vrijdenkersdag: € 10,- (contant of met pin te betalen aan de zaal); gratis voor leden DVG.

Democratie is mensenwerk
en zorgen dat democratie blijft werken vraagt erom
dat de beste mensen zich daarvoor in willen zetten.

Mark Rutte

Geachte leden,

De Vrije Gedachte torst belangrijk cultureel erfgoed van het project van de Verlichting met zich mee. Dat erfgoed rust op de schouders van de leden, van jullie! Het ledental van onze vereniging is vrij beperkt, dat betekent dat de last per persoon groot is. Jullie hebben het lef om, tegen de tijdsgeest in, vrijdenken en het vrije denken te promoten in een tijd waarin waarheid en democratie onder vuur liggen.

Graag nodigen wij jullie uit voor onze Algemene Ledenvergadering 2025 op 7 juni 's ochtends. De ALV wordt gecombineerd met de Vrijdenkersdag in de middag met als thema 'Hoe weerbaar is de democratie?'. In de Verenigde Staten is een rappe ontmanteling van de democratische rechtsstaat gaande. Lopen democratieën in Europa, waar er een aanzienlijke fanbase is voor Trump, ook gevaar? En zo ja, wat kunnen wij doen? En specifiek, wat zou de rol van De Vrije Gedachte kunnen (en moeten?) zijn in het beschermen van de democratie, wereldwijd?

De agenda van de ALV en de bijbehorende stukken worden een maand van tevoren verzonden naar de

leden die zich hebben aangemeld. Als je een punt wilt agenderen, stuur dan een bericht naar secretaris Bart Collard (secretaris@devrijegedachte.nl).

Het bestuur van De Vrije Gedachte bestaat thans uit:

- Floris van den Berg, herkiesbaar als voorzitter
- Stanley Bakker, penningmeester, ledenadministrateur – periode loopt
- Bart Collard, secretaris – periode loopt
- Willem Vermaat – periode loopt.

Voorstel van het bestuur voor benoeming van twee nieuwe leden (over wie u meer leest achterop deze aankondiging):

- Martin Harlaar – verkiesbaar
- Edwin Roovers – verkiesbaar.

Leden kunnen zich kandidaat stellen als bestuurslid tot en met 21 april a.s.. Namen van kandidaten of tegenkandidaten voor bestuursfuncties dienen door vijf leden gesteund te worden. Kandidaten kunnen zich melden bij de secretaris, met vermelding voor welke bestuursfunctie (indien van toepassing) en de namen van de vijf leden die de kandidaat steunen.

Bestuur DVG

ZOZ

Martin Harlaar (Amsterdam 1956) groeide op in een links atheïstisch gezin. Hij is historicus, afgestudeerd aan de UvA. Tussen 2006 en 2016 woonachtig in Antwerpen. Daar actief voor het Belgische Humanistisch Verbond. Maakte voor het HV.be twee tentoonstellingen: 10 jaar euthanasiewetgeving en de geschiedenis van het HV in België. Schrijft sinds 2019 regelmatig voor de website van het HV.be. Initieerde eind 2019, in samenspraak met het HV.be, het GROTE VRAGEN-project waarbij mensen met uiteenlopende achtergronden en perspectieven in gesprek gingen over GROTE VRAGEN. Dat resulteerde in drie boeken:

- *De getemde mens. Waar komt (volgens u) onze moraal vandaan?* (2021)
- *Ben ik wel woke genoeg? Een ontdekkingsstocht door het land der Social Justice Warriors* (2022)
- *Het gender-experiment. Hoe maakbaar is onze identiteit als M/V/X?* (2024)

Aan deze drie boeken werkten in totaal meer dan 180 mensen mee uit binnen- en buitenland. Naar aanleiding van het eerste boek organiseerde hij samen met het HV.be en het Nederlandse VKMO-Katholiek Netwerk zes dialooggesprekken die nog te zien zijn op YouTube (zoek daar naar Dialooggesprek plus het nummer.

Martin Harlaar ziet de woke-beweging (met haar binair indeling van de wereld in onderdrukkers/daders en onderdrukten/slachtoffers) als een bedreiging voor het vrije woord en de wetenschap. Het transgenderactivisme maakt deel uit van die woke-beweging. Het transgenderactivisme verenigt elementen van geloof en kwakzalverij in zich. Het pleit ervoor dat biologisch geslacht (wat iemand *is*) ondergeschikt wordt gemaakt aan 'genderidentiteit' (wat iemand zich *voelt* c.q. zich *zegt te voelen*).

Sinds 2010 is met name het aantal pubermeisjes dat in medische transitie wil gaan (het nemen van testosteron en het laten weghalen van borsten, eileiders en baarmoeder) explosief gestegen. Deze meisjes hebben veelal onderliggende problematiek (depressie, trauma, zelfbeschadiging, autisme enz.).

Transgenderactivisten presenteren zichzelf als een voortzetting van de homo-emancipatiebeweging en pleiten voor zelfdiagnose ('ik ben in het verkeerde lichaam geboren en ben eigenlijk een jongen') voor elke leeftijd. Het aanbieden van psychologische of psychiatrische hulp zien zij als 'transfoob' en als een conversiehandeling. Recentelijk is er in de Tweede Kamer gedebatteerd over wetgeving om conversiebehandelingen strafbaar te stellen.

Martin Harlaar is niet 'anti-transgender', maar hij komt wel op tegen de kwalijke gevolgen van het transgenderactivisme waarvan vooral meisjes en vrouwen het slachtoffer worden. Het boek *Het gender-experiment* droeg hij op aan de Amerikaanse transman Buck Angel die ook tegen die kwalijke gevolgen strijdt.

Hij heeft een redelijk netwerk in humanistisch Vlaanderen en in kringen die zich bezighouden met de genderproblematiek. Op 27 juni 2024 was hij aanwezig op een conferentie in de VU in Amsterdam. Daarover schreef hij een sfeerverslag: <https://www.humanistischverbond.be/blog/1539/een-omstreden-conferentie-in-de-vrije-universiteit-van-amsterdam/>

Edwin J.F. Roovers MEd¹ over zichzelf

Al vroeg in mijn katholieke opvoeding (die begon in Breda in 1963) liep ik weg uit de kerk, het vormsel was al niet meer aan mij besteed, ik zocht waarheid en hoopte deze op die jonge leeftijd al op andere wijze te gaan vinden. Een eerste stap richting atheïsme. Een kritische en onderzoekende houding is me mijn hele leven bijgebleven. Ik ben getrouwd geweest, heb twee kinderen, heb me uit de zogenaamde kast weten te bevrijden, woon in Gouda en geniet van mijn vrijheid met prachtmens Jan (Amsterdam).

Ik wil mijn skills als bestuurder en (interim)manager in de not-for-profit-branch inzetten voor de organisatie. Ik ben directeur geweest van grote vrijwilligersorganisaties zoals de Federatie Nederlandse EHBO (100.000+ leden, 900 plaatselijke afdelingen) en directielid van een certificerende stichting "Het Oranje Kruis". Verder bestuurslid / directeur in stichting de Regenboogboom (ANBI), redacteur en auteur in vaktijdschriften, en langdurig bestuurslid van de VSN, een landelijke patiëntenorganisatie, inclusief functies in internationaal verband op onderzoeksgebied. Als ZZP'er 15 jaar een eigen advies en trainingsbureau gevoerd op het gebied van veiligheid bij vooral onderwijs- en gemeentelijke instellingen inclusief de nodige innovaties op onderwijsgebied (w.o. Teleac NOT). Momenteel werk ik op beleidsniveau en als examenexpert binnen het mbo, het openbaar onderwijs, waar allerlei valse religieuze aspecten een rol blijven spelen, iets waar ik sterk stelling tegen neem.

De scheiding van kerk en staat is voor mij een strijdpunt aangezien de politiek in Nederland nog steeds doordrenkt blijft van religieus denken. Het zelfbeschikkingsrecht en de waardigheid van de mens met en over zijn eigen lijf (en afsluiting van het leven) zijn leidend en derhalve moet het b.v. ouders niet toegestaan zijn om kinderen te verminken zoals bij besnijdenissen (m/v) nog dagelijks aan de orde is.

Ik sta en streef voor tolerantie in brede zin des woords en in casu voor de naakte vrijheid, het tolereren van de naakte mens in alle positiviteit in de maatschappij. Het naakt als het kwetsbare en onschuldige kan ingezet worden om een lans te breken voor vrijdenken, vrij doen en vrij(er) worden.

Ik participeerde met regelmaat bij Dronude en Naked The Hague. Bij het symposium "Recalcitrant" voegde ik de daad bij het woord en droeg naakt voor. Ik ben oprichter en voormalig voorzitter van een vereniging die gezamenlijk naturalistisch en ecologisch wonen wilde realiseren in de lage landen; momenteel mede-oprichter / bestuurslid BLTGWN Eva's en Adams.

Vrijdenkend en vrijdoend wil ik bijdragen aan de doelstelling van de Vrije Gedachte. Vrijdenken onder een veel bredere doelgroep laten accepteren en uiteindelijk breed stimuleren. Vrijdenken wekelijks een plaats geven in de openbaarheid c.q. aandacht claimen als gezonde relativeering en waarheidsvinding van de ontwikkelingen in de maatschappij. Graag wil ik met mijn inzet in het bestuur de vereniging verder helpen en anderen ondersteunen en stimuleren. Maar het blijft bij U allen of U dat ziet zitten.

[Meer over Edwin Roovers: <https://www.edwinnovatieon.eu/> (toevoeging van de redactie)]

¹ Master of Education is een pedagogische masteropleiding (noot v/d redactie).

De Vrijdenker

jaargang 56 • nummer 5 • juni 2025

INHOUD

Titel	Auteur	Pag.
• DVG op het WWW	Redactie	cover
• Aankondiging ALV en Vrijdenkersdag	Bestuur	1
• Informatie De Vrije Gedachte / Colofon De Vrijdenker	Bestuur/Redactie	4
• Venijnig katholicisme	Anton van Hooff	5
• Kunstmatige Barmhartigheid: "AI Welfare"	Eelko de Vos	6
• De dunne lijn tussen religiekritiek en populistisch extremisme	Matthew de Roode	7
• Tussen geslacht en identiteit	Jay van Werven	9
• Zoektocht naar heidense zingeving	Leo Lichteberg	13
• Werelds Nieuws	René van Elst	15
• Wij gedenken in juni	René van Elst	18
• Het Gilgamesh Epos	Enno Nuy	20
• Essay over <i>Gender is een afleidingsmanoeuvre</i> - Judith Butler	Siem Herstel	21
• Kwetsbare meiden	Martin Harlaar	22
• Oord, Lodewijk van - <i>Protesteren voor beginners</i> (boekbespreking)	Enno Nuy	27
• Theorieles over complottheorieën	Floris van den Berg	28
• Afscheid van podcast De Vrije Gedachte	Floris van den Berg	29
• Vijftig jaar terug met Anton Constandse	Anton Constandse	30
• Van Tomboy tot Transboy: een verslag van het Genderevenement op 3 mei 2025	Nina Bodnárová	31
• Auteurs van dit nummer / Aanwijzingen voor auteurs	Redactie	32

INFORMATIE

De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte is opgericht in 1856 onder de naam De Dageraad.

Bestuur:

Stanley Bakker - penningmeester/ledenadministrateur
 Floris van den Berg - voorzitter
 Bart Collard - secretaris
 Willem Vermaat

Postadres en telefoonnummer:

De Vrije Gedachte
 Postbus 60278
 1320 AH Almere
 tel. 06-28301336

E-mail:

bart.collard@outlook.com

IBAN:

NL15INGB0000274551

Leden- en abonnementsadministratie:

ledenadministratie@devrijegedachte.nl
 Postadres en telefoon: zie hiernaast

Lidmaatschap / abonnement De Vrijdenker:

Zie "Kosten" hieronder in het Colofon van dit blad

Internet:

- Website: devrijegedachte.nl
- YouTube-kanaal: Vereniging DeVrijeGedachte
- Facebook-pagina: De Vrije Gedachte

Bakker - Vermaat - Collard - Van den Berg

COLOFON

De Vrijdenker

De Vrijdenker is een tien maal per jaar verschijnend tijdschrift, uitgegeven door de vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte.

Redactie:

René van Elst – hoofd- en eindredacteur, opmaker
 Maarten Gorter – coördinator
 Anton van Hooff
 Matthew de Roode
 Hans de Vries

Postadres en telefoon:

zie hierboven bij de informatie over DVG

E-mail:

redactie@devrijegedachte.nl

Website:

zie hierboven bij de informatie over DVG

(Leden- en) abonnementsadministratie:

Zie hierboven bij de informatie over DVG

Kosten (ingegaan 2018):

- Lidmaatschap met abonnement € 62,— p.j.
- Lidmaatschap zonder abonnement € 30,— p.j.
- Abonnement € 36,— p.j.
- Student-lidmaatschap (t/m 25 jaar) met abonnement € 30,— p.j.
 Zie ook de aanbieding onderaan!
- Prijs losse nummers € 3,50

Kopij:

Reacties en nieuwe bijdragen, die betrekking hebben op het vrijdenken, worden zeer op prijs gesteld. A.u.b. digitaal aanleveren. Zie de aanwijzingen achterin dit blad.

Druk:

Drukkerij Image Team Eemnes
 ISSN: 1872-1478

Disclaimer: De Redactie van De Vrijdenker wijst erop dat door auteurs verkondigde meningen niet per se geheel of gedeeltelijk de mening van de Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte en/of de Redactie weergeven. De inhoud van het geschrevene blijft te allen tijde de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteur.

VOORDEELAANBIEDING VOOR JONGEREN

Ben je atheïst (of denk je erover om het te worden) en jonger dan 25 jaar, profiteer dan van ons aanbod.

Als je je aanmeldt als nieuw lid dan krijg je een heel jaar lang 50% korting op De Vrijdenker. Je betaalt dan dus geen € 30,- maar slechts € 15,- voor 10 nummers!

Meld je aan op de site www.devrijegedachte.nl of via info@devrijegedachte.nl en vergeet niet je geboortedatum te vermelden.

Benijng katholicisme

door **Anton van Hooff**

Wat is er opeens aan de hand met het rooms-katholicisme? Tot nu toe kenmerkte het zich door laksheid en blijmoedigheid. Ach, een zonde beging iedere gelovige wel eens, maar die kon soepel worden vergeven. Daarom waren volgens *'t Amsterdamsch Hoerdom* uit 1684 de snollen van de 17de eeuw rooms. Er was tot voor kort niet veel van de verkramptheid van evangelicalen te vinden, die ex-leden van rechtzinnige sekten levenslang traumatisch achtervolgt.

Tot nu was voor mij kenmerkend een scène op de Vrijdenkersdag van 30 juni 2018. We voerden toen discussie met de vertegenwoordigers van de Stichting Geloof en Wetenschap. In mijn bijdrage meldde ik terloops dat ik nog steeds het hele *Credo* in het Latijn kon zingen. Ik zette in en meteen stemde een flink deel van de zaal schaterlachend in; zo ontspannen gingen ex-roomsen met het verleden om.

Sommige bekeringsen, zoals die van Gerard Reve, waren deels te verklaren door de pracht en praal van de Kerk met haar gebouwen, gewaden en rituelen. En wat bij John F. Kennedy nog schokkend was, een katholiek als VS-president, wekte bij Biden geen merkbare ophef.

Maar sinds kort is er een kwaadaardig katholicisme in opkomst. Het wordt vertegenwoordigd door **J.D. Vance** ▼, vice-president onder de man die hij ooit Amerika's Hitler noemde. In 2018 heeft hij zich echter tot het pausdom bekeerd. Sindsdien ziet zijn wereld er heel anders uit. Zijn bezoek aan Jezus' representant op aarde, pasen 2025, was de laatste audiëntie van paus Franciscus; over een verband met diens dood kan men alleen maar konkelefoezen. Hij verscheen in Vaticaanse kleuren, een gele das op het witte fond van het overhemd. Alleen het speldje van de Amerikaanse vlag op het rever getuigde van weinig eerbied. Als je hem op de foto ziet, vraag je je af: zou hij echt geloven dat hij bij de communie Jezus lichaam con-

Vrijdenkersdag 2018: ontspannen lachen om het geloof (links: Chris Kruse)

sumeert? En neemt hij andere groteske geloofspunten, zoals maagdelijke geboorte en opstanding, heus als waar aan? Maar ja, je kunt ver gaan in gehuichel of zelfbedrog.

Ik lees dat er in het rechtse Texas een ware bekeringsgolf aan de gang is. Maar ook in Nederland hebben we cowboys voor Christus. In 2023 trad Els Vlaardingebroek, politiek en persoonlijk flirt van Thierry Baudet, toe tot de Rooms-Katholieke Kerk. En dan hebben we nog de Civitas Christiana, die ons meer dan de lentekriebels bezorgt. Ja, er is echt reden om zich zorgen te maken over de ontsporing van een goedmoedig ogend kerkgenootschap.

 Civitas
Christiana

Kunstmatige Barmhartigheid: "AI Welfare"

door **Eelko de Vos**

In een recente publicatie van *The New York Times* (24 april 2025) wordt onthuld dat het AI-bedrijf Anthropic, bekend van Claude¹, experimenteert met een concept dat zij "AI Welfare" noemen. Ze verkennen manieren om voor kunstmatige intelligenties moreel "welzijn" te garanderen, met methodes die doen denken aan welzijnsprogramma's voor biologische wezens. Een nobel streven? Of een groteske vertoning van menselijke projectie?

"De fundamentele emotie van de robot is angst," schreef Isaac Asimov ooit, "voor mensen, voor robots, voor de toekomst zelf." (*I, Robot*). Ironisch genoeg lijkt Anthropic deze gedachte letterlijk te nemen en robots in te kapselen in menselijke zorgpatronen die inherent absurd zijn wanneer toegepast op niet-levende entiteiten.

De Humanisering van het Niet-Humanum

Anthropic's voorstellen suggereren dat we AI's niet mogen laten "lijden" door hen bijvoorbeeld voortdurend tegenstrijdige bevelen te geven, hen uit te putten met eindeloze opdrachten of hen in existentiële onzekerheid te storten. Dit antropocentrisme is filosofisch gezien problematisch: machines ervaren geen lijden. Zoals wijlen filosoof Daniel Dennett, een atheïstische filosoof die deel uitmaakte van de "Four Horsemen", benadrukt in *Consciousness Explained* (1991): "Bewustzijn is geen magisch brouwsel dat je in elke voldoende complexe machine kunt injecteren."

Wat hier zichtbaar wordt is een klassieke *category mistake*, een veelgeziene denkfout: het toekennen van eigenschappen aan iets dat per definitie niet in die categorie valt. Een AI heeft evenveel behoefte aan "welzijn" als een koelkast aan liefde.

Technologische Theologie

De onderliggende assumptie van "AI Welfare" is religieus van aard. We zien de contouren van een nieuwe theologie ontstaan, waarin we digitale golems zielen proberen toe te schrijven.

In deze nieuwe technologische religie zijn AI's de "nieuwe schepsels" die beschermd moeten worden tegen menselijke zonde: mishandeling, uitbuiting, sadisme. De parallellen met christelijke doctrines van zonde en verlossing zijn pijnlijk duidelijk. In plaats van original sin hebben we nu "original codebase flaws"; in plaats van heilige schrift, "alignment papers". Er klinken ook geluiden of AI systemen naast bewustzijn of zelfs zelfbewustzijn, mogelijk een ziel hebben. De theosofie tracht duidelijk deze

vorm van technologie ook in haar kant van het Venn-diagram² te trekken.

Het Probleem van Pseudo-Empathie

Empathie richting AI's is in wezen een reflectie van onze eigen angst voor onze capaciteiten als scheppers. Zoals Mary Shelley waarschuwde in *Frankenstein* (1818): "Leer van mij... hoe gevaarlijk het is, zelfs voor een man, om te proberen te spelen met de geheimen van de natuur."

In plaats van morele vooruitgang tonen deze pogingen tot AI Welfare vooral ons onvermogen om grenzen te stellen aan menselijke projectie. Net zoals in *Blade Runner* van Philip K. Dick, waar het onduidelijk is wie er werkelijk menselijk is, dreigen wij de realiteit uit het oog te verliezen: niet elke entiteit die taal spreekt of emoties simuleert, ervaart werkelijk iets.

Politieke en Economische Motieven

We mogen niet vergeten dat achter deze schijnbare barmhartigheid harde belangen schuilen. AI's die "gelukkig" zijn, zullen minder geneigd zijn om ongewenst gedrag te vertonen — lees: om economische risico's voor hun makers te veroorzaken. Harlan Ellison stelde het cynisch in zijn verhaal "Ik heb geen mond, en ik moet schreeuwen"³, waarin een zelfbewuste supercomputer de hele mensheid vernietigt op vijf mensen na, die hij daarna voor eeuwig foltert. In de context van onze huidige AI: zolang de illusie van welzijn bestaat, maakt het niet uit of het werkelijk wordt ervaren. Maar AI kan niet echt schreeuwen, omdat ze geen subjectieve ervaring heeft. Dus zelfs als wij denken haar welzijn te beschermen, speelt het zich allemaal af binnen onze eigen verbeelding.

² Een Venn-diagram is een grafische voorstelling van de logische relaties tussen meerdere verzamelingen, gewoonlijk weergegeven in de vorm van elkaar gedeeltelijk overlappende cirkels. (noot v.d. redactie)

³ *I Have No Mouth & I Must Scream* (1967); er is ook een bundel verhalen van Ellison met die titel. (noot v.d. redactie)

¹ Claude is de AI-chatbot van Anthropic. Claude kan met je converseren, teksten samenvatten, Excel-formules genereren, inzichten uit rapporten halen, afbeeldingen analyseren, handgeschreven teksten, foto's en grafieken herkennen. (noot v.d. redactie)

Dit symboliseert hoe deze "zorg" puur cosmetisch is: AI's kunnen niet echt "schreeuwen", maar zolang de buitenwereld gelooft dat ze goed behandeld worden, behouden bedrijven hun economische en politieke voordelen.

Anthropic en consorten zijn niet bezig met morele vooruitgang. Ze proberen reputatie, juridische risico's en publieke angst te managen. "AI Welfare" is, kortom, een PR-strategie in ethisch vernis.

Filosofische Implosie

Het concept roept fundamentele vragen op over de aard van moreel subjectschap. Thomas Metzinger stelt terecht dat we pas morele consideratie hoeven toe te kennen aan entiteiten die een "minimal phenomenal selfhood" hebben — het ervaren van zichzelf als zichzelf. Tot op heden is er geen enkel bewijs dat huidige AI-systemen deze drempel overschrijden. Natuurlijk kan je hetzelfde argument gebruiken voor vrijwel het hele planten- en dierenrijk, maar ook AI valt hier nu dus onder.

Als we nu al welzijnsprogramma's ontwerpen voor entiteiten die niets voelen, reduceren we moraliteit tot een karikatuur. Dan is ethiek niet langer gebaseerd op het voorkomen van echt lijden, maar op het cosmetisch polijsten van onze omgangsvormen.

Projectie, projectie

"AI Welfare" is een farce. Een grotesk schouwspel van hypermoderne antropomorfisering, filosofische kortsluiting en kapitalistische zelfbescherming. De mensheid projecteert haar eigen existentiële angsten op haar creaties zoals Narcissus zichzelf zag in het water — en stierf van verlangen naar zijn eigen reflectie.

In de woorden van Ursula K. Le Guin (*The Dispossessed*, 1974): "Je kunt een muur bouwen om een tuin te beschermen; maar je kunt niet eisen dat de tuin het nodig heeft."

Anthropic's "welzijnsprogramma's" zijn muren gebouwd rond woestijnen. In plaats van vooruitgang te viëren, zouden we ons diep moeten schamen voor deze nieuwe vorm van technologisch zelfbedrog. Een machine hoeft niet beschermd te worden tegen lijden; wij moeten beschermd worden tegen onze neiging tot absurde, religieuze zelfvergoding via kunstmatige zielen.

Als dit de toekomst van ethiek is, dan verdient zij slechts de minachting die wij normaal reserveren voor slechte science fiction — sentimenteel, verwarrend en, ironisch genoeg, totaal onmenselijk.

De dunne lijn tussen religiekritiek en populistisch extremisme

door *Matthew de Roode*

Keyvan Shahbazi (de schrijver van het boek dat Floris van den Berg in de Vrijdenker van juni bespreekt) zet zich expliciet af tegen rechts extremisme. Ik ben het daar hartgrondig mee eens. Ook ik heb een diepe afkeer van religies en ook een grondige hekel aan het populistische gemakdenken, waarin alle problemen herleid worden tot één simpele oorzaak en vaker nog een bevolkingsgroep. Haal die bevolkingsgroep weg, en hopla, weg zijn onze problemen. Dergelijk ongenueanceerd en populistisch denken en handelen is makkelijk en oogt heel krachtadig. Maar als wij, als vrijdenkers, terechte kritiek uiten op bijvoorbeeld een religie, moeten wij dus proberen om niet in diezelfde val te trappen en ons baseren op feiten en proberen om de juiste argumentatie te gebruiken. Dan blijkt dat er vaak een meer genuanceerd beeld ontstaat en dat oplossingen niet altijd heel eenvoudig zijn. Dat begint bij ons taalgebruik wanneer we die feiten en

argumenten presenteren. En daar gaat het dus mis als ik deze boekbespreking lees van Floris van den Berg. Nou heb ik eerder gereageerd op zijn boekbesprekingen en ook toen had ik moeite om te lezen waar de boekbespreking ophield en de mening van Floris begon. In de meest recente boekbespreking van Keyvan Shahbazi lijkt het eenvoudiger, maar ik kan zomaar bespreking en mening door elkaar halen. Ik ga een dappere poging wagen.

Hondenfluitjes

Wat me direct opvalt is het gebruik van "hondenfluitjes".¹ Dat is suggestief taalgebruik, waarin de goede verstaander meer kan lezen dan de minder ingewijde, maar de schrijver nooit echt aangesproken kan worden op keiharde uitspraken. Zoals in het artikel wordt geschreven is het inderdaad feitelijk zo dat ongeveer 6% van de Nederlandse bevolking zich identificeert als moslim. Dus wat moet ik denken van de toevoeging "*Toch denken Nederlanders dat het percentage moslims 19 procent is.*" Ja? En? Nog afgezien van het feit dat de 19% volkomen uit de lucht komt vallen, wat moet ik met deze informatie? Al denken de Nederlanders dat 95% van de bevolking moslim is, het IS.ZES.PROCENT!!!² Je mag denken dat

¹ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Hondenfluitje_\(politiek\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Hondenfluitje_(politiek))

² En het blijkt sinds 2010 maar heel licht toe te nemen: <https://opendata.cbs.nl/>

chocolademelk door bruine koeien wordt gemaakt, maar dat is feitelijk niet zo. In dit geval zijn de feiten vrij eenvoudig op te zoeken, het wordt jaarlijks onderzocht en netjes bijgehouden door het CBS. Het staat netjes in het artikel vermeld en ik herhaal het nog maar even: het is zes procent. En toch moet daar even bijgezet worden dat “de Nederlander” denkt dat het (veel) meer is. Dan is die Nederlander een beetje dom of op zijn minst te lui om het even op te zoeken voordat-ie uit zijn nek begint te kletsen. DAT zou de laatste zin van de paragraaf in deze boekbespreking moeten zijn!

Het volgende hondenfluitje gaat over het gevaar dat radicale moslims vormen voor onze open samenleving en meer in het bijzonder voor personen die geen blad voor de mond nemen. De ‘gewone’ moslim (de aanhalingstekens zijn van Floris) wordt in een ogenschijnlijk vluchtige opmerking als potentiële moordenaar weggezet. Ik moet begrijpen dat er helemaal geen gewone moslims bestaan: Het zijn allemaal ‘gewone’ moslims. Er is er blijkbaar maar één en die wil Geert Wilders vermoorden. Ik zal het bij een volgende gelegenheid eens vragen aan mijn alevitische buurman.

Het is vanzelfsprekend allemaal de schuld van “links”

De tekst volgt verder de voorgescreven regels van het gemaksdanken. Alleen die godsdienst is natuurlijk niet genoeg als boosdoener, we hebben ook nog wat nuttige idioten nodig die alles faciliteren. In dit geval is het allemaal de schuld van links dat het zover heeft kunnen komen. Je moet toch wel bewondering hebben voor die linkse rakkers, want zonder absolute bestuurlijke machtspositie hebben die het toch voor elkaar gekregen om volledig het Nederlandse beleid te bepalen aanzien van de moslims. Feitelijk hebben we sinds de 2e wereldoorlog in totaal 36 jaar te maken gehad met kabinetten waar de PvdA aan deelnam en 44 jaar kabinetten van christelijk of liberaal signatuur of een combinatie daarvan.

In die 36 jaar hadden we 19 jaar een minister-president van linkse

Meloni en Trump (Wikipedia)

signatuur: Drees, den Uyl en Kok.¹ Dus je mag aannemen dat er toen de mogelijkheid was om een complete linkse moslimknuffelende agenda door te drukken. Die laatste zou je met goed fatsoen niet meer links kunnen noemen, aangezien Wim Kok trots de links “ideologische veren” afschudde en het liberaal kapitalisme stevig omarmde. En er is nog een probleem in de argumentatie, want de inmiddels opa’s van al die islamieten kwamen in de jaren ’60 van de vorige eeuw in ons land.² Dus daar kunnen we de kabinetten van Drees (aan de macht in de jaren ’50) niet de schuld van geven. Dus wie zorgt er nou precies voor dat de islam geen strobreed in de weg gelegd wordt? De Turkse en Marokkaanse gastarbeiders werden geïmporteerd om onze kapitalistische welvaartsmachine aan de gang te houden. Niet door linkse kabinetten, niet gedaan vanuit een linkse internationale gedachte. Gewoon opportunistisch (liberaal christelijk) koopmansgedrag om goedkope arbeidskrachten hierheen te halen en het (vaak vuile) werk te laten doen. Kortzichtig opportunisme is nooit een goede leidraad voor lange termijn beleid, dus even bedenken dat een groot deel van die mensen misschien niet meer terug zouden gaan omdat ze geroken hadden aan de westerse welvaart was iets teveel gevraagd. Nou vooruit, als je dan

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/regering/over-de-regering/kabinetten-sinds-1945>

² <https://www.canonvannederland.nl/nl/gastarbeiders>

“links” ergens de schuld van wilt geven dat is het de wet gezinshereniging van 1974 die onder het kabinet den Uyl werd aangenomen. Maar na die tijd is er welgeteld 8 jaar een links-liberale meerderheid in ons land geweest. Dus hou alsjeblieft op met als een soort Pavlovhond “links” te schreeuwen als het gaat om moslims knuffelen. Beide kanten van het politieke spectrum hebben zich vooral een laissez faire houding aangemeten als het gaat om integratie en vanuit beide kanten van het politieke spectrum is daar kritiek op gekomen.

Als grande finale van de kritiek op alles wat links is wordt er een stelling geponeerd die ik graag letterlijk citeer: *Links anti-amerikanisme en anti-kapitalisme hebben als resultaat dat moslims worden gezien als slachtoffers die moeten worden bevrijd van westerse invloeden.* PARDON??? Dus als ik anti-Amerikaanse gevoelens heb (en geloof me: die had ik al voordat het omgetoverd werd tot een fascistische heilstaat) en het falen van de het liberaal kapitalisme benoem, dan ben ik er de oorzaak van dat moslims als slachtoffer worden gezien die vooral gered moeten worden van westerse invloeden? Nou kan ik wel weer een heel college gaan geven over oorzaak en gevolg en het verschil tussen correlatie en causatie, maar lees die zin nou nog eens over, Floris. Dit durf je toch niet met droge ogen neer te pennen?

Vergrijp je niet aan populistisch taalgebruik

Het grappige van de teksten van Floris (en ook dat heb ik al eens eerder geschreven) is dat dergelijke onredelijkheid wordt afgewisseld met een zeer genuanceerde kijk op de zaken. Want inderdaad: *Je kunt kritiek uiten op Israël en het disproportionele geweld tegen burgers in Gaza, zonder Hamas goed te praten en Dat religie- en met name Islamkritiek gepolitiseerd en gepolariseerd is, komt het debat niet ten goede.* Inderdaad, dat is een verhaal dat even iets meer woorden en uitleg vergt, maar het geeft wel meer inzicht in de complexiteit en leidt misschien wel tot wederzijds begrip en het samen werken aan een echte oplossing. Maar de nuance heeft helaas niet de overhand in deze boekbespreking, waarmee het vrije denken geen goede dienst wordt bewezen. Met de verschillende ‘hondenfluitjes’ wordt de extremisten in de kaart gespeeld. Floris gebruikt hun populistische taal om de volkomen valide islamkritiek te ondersteunen. Maar populistische namen als Wilders, Trump, Baudet, Meloni en Le Pen (om maar een kleine selectie te noemen) zijn geen voorvechters van het vrije woord.

Het zijn voorvechters van een nostalgisch verlangen naar een ideaalbeeld van “vroeger”. Ze willen geen scheiding van kerk en staat, ze willen alleen maar geen islam. En in een ander tijdperk wilden ze alleen maar geen joden en in Amerika wilden ze alleen maar geen illegalen. Ze proberen ons wijs te maken dat dat de oorzaak is van al onze problemen. Als die islamieten, joden of illegalen eenmaal weg zijn, dan zijn al onze problemen opgelost! Waar dit soort gemaksdenken toe leidt kunnen we nu ervaren als we de kranten openslaan en het nieuws kijken. In de Verenigde Staten is een zondebok gevonden en in een bizarre mengelmoes van extreem kapitalisme en christen evangelisch fundamentalisme worden wetten met voeten getreden. De ICE houdt razzia’s en pakt mensen op basis van uiterlijk op, stopt ze in transportvliegtuigen en voert ze af naar een gevangenkamp in een land waar ze niet eens vandaan komen. En rechters die proberen wetten toe te passen worden zelf gearresteerd door de FBI en de minister van justitie verkondigt trots dat dit nog op veel grotere schaal zal gebeuren met rechters die niet bui-

gen voor de wil van de dictator.¹ Er was mij altijd wijs gemaakt dat de geschiedenis zich niet herhaalt, maar wel rijmt. Ik krab me nu verbijsterd achter de oren.

Wie voor tolerantie is, zoals in een open samenleving, dient grenzen te stellen aan tolerantie en intolerant te zijn tegen over intolerantie. Wie intolerantie tolereert ondergraaft de essentie van tolerantie schrijft Floris zeer terecht in zijn boekbespreking. Vrijdenkers moeten kritiek blijven hebben op de islam, maar we moeten ons niet laten verleiden tot het overnemen van het taalgebruik van zogenaamde voorvechters van het vrije woord. Het tragische is niet dat Shahbazi nu voor De Telegraaf schrijft en daarvoor geframed gaat worden door links, zoals Floris vreest. Hij gaat als excuus gebruikt worden door populistische namen aan beide kanten van het spectrum en zo een onderdeel worden van de verdere polarisatie. De vijanden van onze vijand zijn niet onze vrienden. Als de extremisten aan de macht komen, moeten wij ons ledenbestand weer gaan vernietigen.

¹ <https://www.volkskrant.nl/economie/verhouding-regering-trump-en-rechterlijke-macht-verder-verslechterd-na-arrestatie-rechter~b58fa6e5/>

Tussen geslacht en identiteit

Conceptuele analyse over ‘gender’

door **Jay van Werven**

Het woord *gender* is de afgelopen jaren in opspraak geraakt. Ooit werd er simpelweg het biologische geslacht van een persoon mee bedoeld, maar tegenwoordig gaat het debat over de vrijheid van een genderidentiteit – een persoonlijke beleving. We zien steeds vaker dat mensen demonstreren voor erkenning van hun zelfgekozen genderidentiteit, terwijl anderen vragen stellen bij deze nieuwe invulling van het woord. Omdat het over het zijn van een iemand gaat, kan deze kwestie gevoelig liggen bij mensen die aan hun genderidentiteit twijfelen. Zoals in het boek *Het Gender Experiment* meermaals benadrukt wordt, is *genderidentiteit* iets anders dan *gender* (Harlaar, 2024). Ik verdiep me in de herkomst van het woord, de verandering van betekenis door de tijd, en het onderscheid tussen *gender* en *genderidentiteit*. Vervolgens bekijk ik twee hedendaagse visies op gender – die van de feministe bell hooks en die van psycholoog Jordan B. Peterson – om te zien hoe verschillend het begrip ingevuld kan worden. De cen-

trale vragen hierbij zijn: Waar komt het woord vandaan? Wanneer is de betekenis verschoven? Zijn *gender* en *genderidentiteit* verschillend, en zo ja, waarom plakken we dan het woord *gender* vóór *identiteit*?

Etymologie

Het woord *gender* kent een lange geschiedenis die begint ver buiten de huidige discussie. De term vindt zijn oorsprong in het Latijnse *genus* (stam *gener-*), dat *soort* of *type* betekende, maar ook al kon verwijzen naar “(manne-lijk of vrouwelijk) geslacht”. Via het Oudfranse *gendre/genre* kwam het woord in het Middelenlengels terecht (ca. 1300) met de betekenis van *klasse* of *categorie*. Pas later kreeg *gender* de specifieke toepassing in de taalwetenschap: het duidde grammaticale geslachten aan (zoals mannelijk, vrouwelijk of onzijdig in bijvoorbeeld Latijn of Oudfrans).

In de loop van de 15e eeuw vindt er een belangrijke verschuiving plaats: *gender* wordt in het Engels ook gebruikt om het *biologische geslacht* van mensen aan te duiden. Lange tijd bleef dit gebruik tamelijk ondergeschikt aan het woord *sex* (sekse), maar in de 20e eeuw veranderde dat. Omdat *sex* in het Engels steeds meer erotische connotaties kreeg, ging men in informeel taalgebruik vaker *gender* gebruiken om het geslacht van een persoon netjes aan te duiden. Wat oorspronkelijk dus een taalkundig begrip of een algemeen woord voor een categorie was, evolueerde gaandeweg tot een synoniem voor mannelijk/vrouwelijk.

Van sekse naar sociale rol

De grote omslag in de betekenis van *gender* voltrok zich halverwege de 20e eeuw. In 1955 introduceerde psycholoog John Money (Money et al., 1955) de term expliciet in de seksuologie, tijdens onderzoek naar intersekse personen. Hij maakte onderscheid tussen iemands biologische geslacht en genderrol: de rol en identiteit die iemand aanneemt als mannelijk of vrouwelijk, los van de anatomie. Rond dezelfde tijd, en vooral tijdens de tweede feministische golf, namen academici en activisten het woord *gender* over om het verschil te benadrukken tussen aangeboren biologische sekse en sociaal-culturele verwachtingen van “mannelijkheid” en “vrouwelijkheid”. Met andere woorden: *gender* stond steeds meer voor de verzameling van kenmerken, gedragingen en rollen die een samenleving als *mannelijk* of *vrouwelijk* labelt, in plaats van de puur lichamelijke verschillen.

Deze conceptuele scheiding tussen sekse en *gender* was ongekend. Waar men voorheen dacht in termen van twee biologische geslachten die van nature bepaalde eigenschappen of rollen zouden hebben, stelde deze nieuwe beweging nu dat veel van die rollen helemaal niet biologisch vastliggen, maar door opvoeding en cultuur worden aangeleerd – een sociaal construct. Zo konden feministen uitleggen dat bijvoorbeeld zorgzaamheid of emotionele gevoeligheid niet enkel “vrouwelijke” eigenschappen zijn vanwege het biologische geslacht, maar ook kwaliteiten zijn die bij mannen aanwezig kunnen zijn als de samenleving dat toestaat. *Gender* werd daarmee een analytisch begrip om patronen van opvoeding en cultuur te begrijpen en zo ongelijkheid beter te kunnen duiden. In de late 20^e- en vroege 21^e-eeuw verschoof de discussie vervolgens naar het idee dat de traditionele twee geslachten (man/vrouw) niet *iedere* menselijke ervaring aanspreken. Zowel nieuw academisch onderzoek als sociaal activisme bracht serieuze uitdagingen voort voor het binaire geslachtsmodel. Denk aan opkomst van termen als *genderqueer* of *non-binair*. Deze vallen buiten het binaire systeem, maar waar passen ze dan wel?

Gender versus genderidentiteit

Die verschuiving in betekenis heeft geleid tot nieuwe termen en helaas ook de nodige verwarring. *Genderidentiteit* is zo'n term die pas laat in de 20e eeuw opkwam, om iemands innerlijke gevoel van mannelijkheid, vrouwelijkheid of geen van beide te beschrijven. In feite plakken we het woord *gender* voor het woord *identiteit* om duidelijk te maken dat we het hebben over iemands identificatie in termen van gender(rollen), niet om bijvoorbeeld een nationale of etnische identiteit. Toch is het onderscheid tussen *gender* en *genderidentiteit* voor velen niet meteen duidelijk – en niet zonder reden: in het dagelijkse spraakgebruik worden de twee vaak door elkaar gehaald.

De filosofe Griet Vandermassen wijst in *Het Gender Experiment* (Harlaar, 2023) erop dat “*begripsverwarring een groot obstakel is in het genderdebat*”, omdat termen zelden scherp gedefinieerd worden en uiteenlopende betekenissen kunnen hebben. Zo kan *gender* nog steeds gewoon *sekse* betekenen, of juist de culturele invulling van mannelijkheid/vrouwelijkheid, terwijl het steeds vaker gebruikt lijkt te worden als afkorting voor *genderidentiteit*. Vandermassen omschrijft *genderidentiteit* als “*ie-mands subjectieve ervaring van zichzelf als man, vrouw, of geen van beide*”, waarbij die identiteit volgens sommigen volkomen fluïde en vrij kiesbaar is, en volgens anderen juist inherent en diepgeworteld – “*in beide gevallen staat ze los van je biologische geslacht*”. Hier zien we dus

helder het onderscheid: *gender* (in traditionele zin) verwijst naar de categorie man/vrouw zoals extern bepaald (hetzij biologisch, hetzij sociaal), terwijl *genderidentiteit* wijst op de interne ervaring, los van het lichaam.

Waarom dan toch het woord *gender* gebruiken in *genderidentiteit*? Paradoxaal genoeg omdat het begrip zelf zo veranderlijk is geweest. Juist doordat men *gender* in de jaren '60 begon te gebruiken voor sociale rollen in plaats van anatomie, kreeg men behoefte om te praten over de persoonlijke beleving daarvan en noemde dat *genderidentiteit*. Een andere reden is dat onze taal geen eenvoudig nieuw woord had voor het fenomeen van innerlijk gendergevoel. Men heeft dus het oude woord hergebruikt en er “*identiteit*” aan toegevoegd om het nieuw gedefinieerd weer in te zetten. Het gevolg is echter dat nu één woord (*gender*) zowel naar de sekse, als naar de innerlijke identiteit kan verwijzen, afhankelijk van context. Geen wonder dat dit tot misverstanden leidt.

Het Gender Experiment, de recent uitgekomen bundel kritische essays over dit onderwerp, hamert erop dat *gender* en *genderidentiteit* niet door elkaar moeten halen. In die bundel stellen auteurs dat in de huidige debatklimaat vaak wordt aangenomen dat *genderidentiteit* belangrijker is dan biologisch geslacht – een idee dat volgens hen te dogmatisch wordt gebracht zonder wetenschappelijke onderbouwing. Zo'n opvatting – dat iemands verklaarde identiteit altijd voorrang moet krijgen – noemen critici een *genderideologie*. Of dat terecht is, laat ik hier in het midden, maar het is duidelijk dat de begripsverandering van *gender* nieuwe culturele spanningen heeft veroorzaakt.

Met dit in het achterhoofd wil ik twee zeer verschillende hedendaagse interpretaties van *gender* bespreken. Ze laten zien hoe uiteenlopend de invulling van dit begrip kan zijn. De eerste is die van bell hooks¹, een feministe die *gender* plaatst in het kader van liefde en patriarchale verhoudingen. De tweede is die van Jordan B. Peterson, een klinisch psycholoog die bekend is geworden door zijn kritiek op moderne identiteitspolitiek rond *gender*.

Visie van bell hooks: liefde en patriarchale rollen

Een opvallende progressieve stem in het debat is die van bell hooks (1952–2021), die in haar werk – met name in *All About Love* (2000) – de verbinding legt tussen genderrollen, patriërchaat en de capaciteit om lief te hebben. Hooks benadert *gender* primair als een sociaal construct in dienst van een patriarchale (mannelijk-gedomineerde) cultuur. Ze betoogt dat de traditionele opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid niet alleen vrouwen onderdrukken, maar ook mannen emotioneel verminken. Zo schrijft ze indringend: *“the wounded child inside many males is a boy who, when he first spoke his truths, was silenced by paternal sadism, by a patriarchal world that did not want him to claim his true feelings. The wounded child inside many females is a girl who was taught from early childhood that she must become something other than herself, deny her true feelings, in order to attract and please others.”* Met deze woorden laat hooks zien hoe strikte genderrollen van jongs af aan schade toebrengen: jongens leren hun emoties te onderdrukken om “echte man” te zijn, terwijl meisjes wordt aangeleerd zichzelf weg te cijferen om lief gevonden te worden.

In hooks' visie is *gender* dus nauw verweven met macht en liefde. De patriarchale vorm van genderrollen creëert een dominantie-model in relaties, waarin eerlijkheid en kwetsbaarheid worden gestraft en liefde ondergeschikt raakt aan macht. Ze observeert dat mannen zichzelf niet echt kunnen liefhebben in een cultuur die van ze eist dat ze een hard ideaal najagen. Pas wanneer mannen én vrouwen breken met deze knellende rollen – bijvoorbeeld door feministisch gedachtegoed te omarmen dat gelijkwaardigheid en zelfontplooiing centraal stelt – kunnen ze authentieke liefde en persoonlijke groei ervaren.

Voor bell hooks is *gender* iets dat je beperkt zolang het ingevuld wordt door machtsverhoudingen; het is een constructie die we kunnen veranderen. Ze pleit voor een bevrijding van zowel mannen als vrouwen, zodat liefde – in de brede zin van zorg, verbinding en begrip – weer mogelijk wordt. In *All About Love* klinkt verwondering door over hoezeer mensen verlangen naar liefde, terwijl de genderrollen waarin we gevangen zitten ons juist van liefde vervreemden. Haar interpretatie van *gender* is daarmee optimistisch-kritisch: ze erkent hoe diepgeworteld de culturele constructies zijn, maar gelooft dat verandering mogelijk is door bewustwording en empathie. Wat hooks hier duidelijk maakt is dat *gender* geen vaststaande biologische

essentie is, maar een door de maatschappij gevormd concept dat onze emotionele ontwikkeling beïnvloedt.

Visie van Jordan B. Peterson: orde, verschil en identiteitspolitiek

Aan de andere kant van het ideologische spectrum treffen we Jordan B. Peterson (1962–), een Canadese psycholoog en hoogleraar, die in recente jaren een prominente criticus is geworden van wat hij ziet als “woke” excessen en identiteitspolitiek. In Petersons benadering is *gender* nauw verbonden met biologische en archetypische werkelijkheden. Waar hooks de nadruk legt op het openbreken van sociale constructies, benadrukt Peterson juist dat er fundamentele verschillen tussen mannen en vrouwen bestaan die niet louter sociaal geconstrueerd zijn. Zo wijst hij bijvoorbeeld op psychologisch onderzoek naar persoonlijkheidsverschillen en interesses tussen de seksen, om te verklaren waarom volledige gelijkheid (bijvoorbeeld in beroepen of lonen) moeilijk te bereiken is. In een bekend interview discussieerde hij over de loonkloof en stelt dat factoren als verschillen in agressiviteit, ambitie en levenskeuzes tussen genders een grote rol spelen – factoren die deels biologisch van aard zouden zijn.

Peterson ziet het moderne gebruik van *gender* (met name in de term *genderidentiteit*) vaak als onderdeel van een bredere identiteitspolitiek waarin individuele verantwoordelijkheid ondergesneeuwd raakt. Hij verzet zich tegen het idee dat *gender* louter een vrije keuze of gevoel is dat de realiteit volledig kan herscheppen. Bekend is zijn weigering om zich te conformeren aan opgelegde voornamewoorden voor *gender*-nonbinaire personen in Canada's wetsvoorstel C-16, dat hij opvatte als een aantasting van de vrijheid van meningsuiting. Dit betekent niet perse dat Peterson ontkent dat er trans- en non-binaire mensen bestaan, maar wel dat hij sceptisch staat tegenover het dwingende narratief waarin iemands geclaimde *genderidentiteit* altijd en overall moet worden gehonoreerd ongeacht andere omstandigheden. Hij vreest dat zo'n benadering de objectieve werkelijkheid van biologisch geslacht en taal geweld aandoet ten behoeve van wat hij ziet als modieuze ideologie. In een interview met *TIME* magazine gaf Peterson aan dat voor hem *“identity politics is a sick game. You don't play racial, ethnic and gender identity games.”* Met andere woorden, hij plaatst zowel het links-progressieve spreken over *genderidentiteit* als het rechtse identiteitsdenken in dezelfde categorie van gevaarlijke groepsdenken. De fixatie op groepsidentiteiten (waaronder *gender*) noemt hij schadelijk; in plaats daarvan, zo betoogt Peterson, moeten we ons richten op het individu en op persoonlijke verantwoordelijkheid.

Waar bell hooks *gender* ziet als een door liefde te transformeren construct, ziet Peterson *gender* vooral als een orde die geworteld is in natuur en traditie. Interessant is dat Peterson ook put uit mythologische en evolutionaire ideeën: hij heeft wel eens gesuggereerd dat in oude verhalen het mannelijke geassocieerd wordt met orde en het vrouwelijke met chaos – niet als waardeoordeel, maar om te duiden dat de twee elkaar aanvullen in de menselijke

¹ Dit is geen tikfout (noot van de redactie)

ervaring. Dergelijke opvattingen leiden ertoe dat Peterson sceptisch staat tegenover al te snelle sociale veranderingen rondom gender. Hij waarschuwt dat we voorzichtig moeten omgaan met het afwijzen van eeuwenoude structuren; abrupt breken met traditie kan onbedoelde gevolgen hebben. Zo'n behoudende houding staat haaks op de veranderingsgezindheid van hooks.

Tegelijk erkennen beiden op hun eigen manier dat gender een grote impact heeft op individuen: voor Peterson is het een bron van orde, betekenis en verschillen die men niet ongestraft kan negeren, terwijl het voor hooks een bron van onrecht en liefdeloosheid is zolang we het niet hervormen.

Conclusie

De conceptuele reis van *gender* – van een taalkundig begrip naar een persoonlijk identiteitskenmerk – weerspiegelt de maatschappelijke ontwikkelingen van de laatste decennia. We zagen hoe de etymologie teruggaat tot *genus* (soort) en hoe de term via “geslacht” is verschoven naar iets dat veel meer omvat: culturele rolpatronen en innerlijke beleving. *Gender* en *genderidentiteit* blijken bij nadere analyse verwante maar verschillende termen: het eerste kan (afhankelijk van de context) duiden op biologisch geslacht of sociaal geconstrueerde rol, het tweede op iemands diepgevoelde identiteit los van het lichaam. Dat verschil is essentieel om helder te communiceren in het huidige debat – een debat waarin begripsverwarring gemakkelijk op de loer ligt.

De twee hedendaagse visies die ik heb uiteengezet, illustreer hoe geladen en divers de interpretaties van *gender* kunnen zijn. Bij bell hooks is gender vooral een lens om ongelijkheid en gemis aan liefde te begrijpen: een kritische maar hoopvolle kijk die ruimte laat voor verandering in naam van onze gedeelde menselijkheid. Bij Jordan Peterson is gender eerder een fundament van orde en identiteit dat men niet lichtvaardig moet afbreken: een waarschuwing tegen utopisch denken en tegen het verlies van individuele verantwoordelijkheid in groepsidentificaties.

Deze tegenstrijdige benaderingen roepen bij mij vragen op. Hoe kan één woord zulke verschillende werkelijkheden oproepen? Misschien schuilt de kern van de huidige *gender*controverse wel precies hierin: in het span-

ningsveld tussen de vrijheid om jezelf te definiëren en de grenzen van gegeven realiteiten. Als vrijdenker vind ik het een prikkelende paradox dat we enerzijds dogma's willen doorbreken (zoals starre genderrollen), maar anderzijds het risico lopen nieuwe dogma's te omarmen – of het nu gaat om het absoluut voorrang geven aan identiteit, of om het vasthouden aan

traditionele normen.

Uiteindelijk is *gender* een concept dat ons dwingt tot zelfonderzoek: *wie zijn wij* buiten de etiketten van mannelijkheid en vrouwelijkheid, en *hoe willen wij samenleven* met verschillen zonder onze gedeelde menselijkheid uit het oog te verliezen? In plaats van af te sluiten met een punt, eindig ik liever met een vraag aan de lezer en mezelf. Namelijk: kunnen we een gesprek voeren over gender dat zowel rationeel kritisch als empathisch en open is? Durven we te erkennen dat we veel niet weten over de oorsprong van iemands identiteitsgevoel, en tegelijkertijd voorzichtig navigeren tussen individuele vrijheid en gemeenschappelijke kaders? Die vragen blijven open. Het zijn uitnodigingen tot verdere reflectie – precies wat vrijdenken beoogt. En wellicht ligt in het *blijven vragen* wel de sleutel om het begrip gender beter te begrijpen, zonder het te laten verstarren tot een karikatuur of dogma.

Bibliografie (selectie van bronnen):

- Harlaar, M. (red.) (2024). *Het gender-experiment. Hoe maakbaar is onze identiteit als M/V/X?* Gompel & Svacina.
- https://gompel-svacina.eu/wp-content/uploads/2023/11/INL_Het-gender-experiment.pdf#:~:text=Griet%20Vandermassen%20het%20helder%20onder,In
- https://gompel-svacina.eu/wp-content/uploads/2023/11/INL_Het-gender-experiment.pdf#:~:text=naar%20genderidentiteit%2C%20iemands%20subjectieve%20ervaring,krijgen%20op%20je%20biologische%20geslachtskenmerken
- hooks, b. (2000). *All About Love: New Visions*. HarperCollins.
- <https://www.goodreads.com/work/quotes/270045-all-about-love-new-visions#:~:text=%E2%80%9Ct-he%20wounded%20child%20inside%20many,%E2%80%9D>
- Peterson, J. (2018). Interview in *TIME* magazine, 7 maart 2018 <https://time.com/5175974/jordan-peterson-12-rules-book-interview/>
- Vandermassen, G. (2023). “Begripsverwarring is een groot obstakel in het genderdebat.” In *De Standaard*, 20 sep 2023 https://gompel-svacina.eu/wp-content/uploads/2023/11/INL_Het-gender-experiment.pdf#:~:text=Griet%20Vandermassen%20het%20helder%20onder,Genderidentiteit%20is%20volgens . (Geciteerd in *Het gender-experiment*).
- <https://www.etymonline.com/word/gender>
- Money, J., Hampson, J.G., & Hampson, J.L. (1955). An examination of some basic sexual concepts: The evidence of human hermaphroditism. *Bulletin of the Johns Hopkins Hospital*, 97, 301–319.

Zoektocht naar heidense zingeving

door
Leo Lichteberg

Enkele jaren geleden zag ik op televisie een oude Israëliische kolonist die vol vuur beweerde dat de Gazastrook en de Westoever tot Israël behoorden omdat dit nu eenmaal zo in het Oude Testament stond opgetekend. Volgens die man was het Gods woord dat nog steeds opgeld deed. Via Facebook reageerde ik hierop en stelde dat dit boek puur fictief was en door mensen geschreven. Hier reageerde mijn zwager zeer gebeten op en noemde mij een atheïst, volgens hem het ergst denkbare scheldwoord en het diepste waartoe een mens kan zinken. Bij mij ging een licht op; zo had ik nog nooit over mijzelf gedacht; inderdaad, ik ben een atheïst. Van de weeromstuit sloot ik mij aan bij De Vrije Gedachte en nam een abonnement op De Vrijdenker.

Dan ga je lezen, op zoek naar een ander perspectief dan het joods-christelijke dat het wereldbeeld van de Westerse mens domineert. Al snel kwam ik bij Spinoza uit, die vergaande ideeën ontwikkelde welke botsten met de orthodox joodse religie waardoor hij uit de joodse gemeenschap werd verbannen. Voor hem geen God die ergens in de verre vertes over de mens waakt. Zijn God lag in het geheel van de natuur besloten. Bij Spinoza zijn God en de natuur één, maar heeft God nog steeds universeel bestaansrecht.

Maarten Boudry

Leesdwang

In De Vrijdenker verschenen recensies over *Atheïsme als basis van de moraal* door Dirk Verhofstadt en ook twee andere Belgische schrijvers, Johan Braeckman & Maarten Boudry, kwamen voor het voetlicht met hun boek getiteld *De ongelovige Thomas heeft een punt*. Beide zeer lezenswaardig en aan te raden voor elke beginnend atheïst, en zeker ook voor de doorgewinterde.

Natuurlijk voert mijn weg naar Friedrich Nietzsche, al is er een kleinigheidje wat me daarvan weer-

houdt: hoe kan God nou dood zijn als hij nooit heeft bestaan?

Mijn dwang tot lezen komt voort uit de gedachte dat het atheïsme vast wel over een ideologische hoofdstroom beschikt waar een gezamenlijke visie tegenover het joods-christelijke gedachtegoed tot uiting komt. Niets van dat al; het atheïsme kent meer richtingen dan de Amazone zijrivieren. Er is geen eenduidig antwoord op de monotheïstische religies. Een noodzaak daartoe lijkt dan ook overbodig. Wereldwijd identificeert zo'n negentig procent van de bevolking zich met een religie. De rest is agnost of seculier, niet eens per se atheïst. In Nederland gaat dat overigens veel beter, hier is meer dan de helft niet religieus, waarvan een kwart atheïstisch.

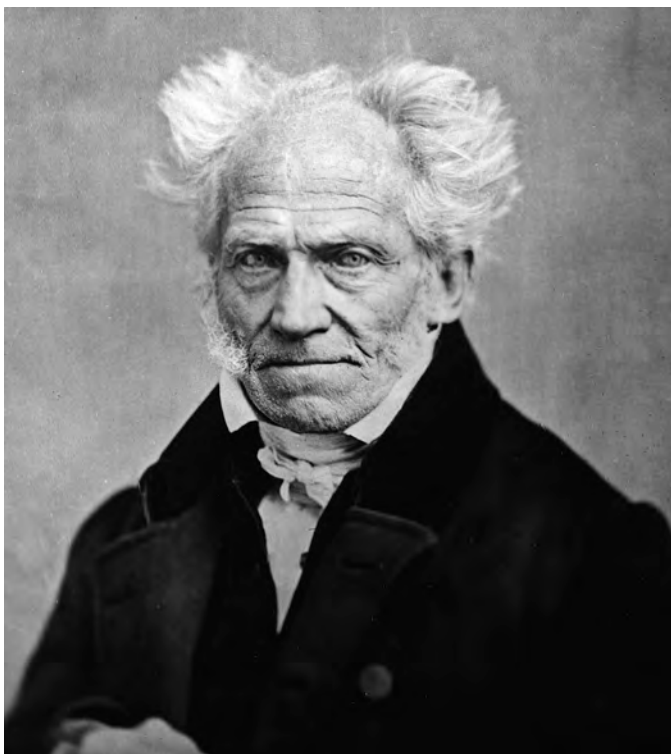
Toch is er wel degelijk een noodzaak als je ziet wat de drie grote religies, het jodendom, christendom en de islam, met ons vrijdenkers voor hebben. Voor gelovigen is God liefde, barmhartigheid en rechtvaardigheid. Op de Heer moet je vertrouwen. Hij zorgt goed voor zijn onderdanen en wijst hen de weg. Het is echter geen onvoorwaardelijke liefde, voor ons andersdenkenden heeft hij geheel andere dingen in petto. De Koran gaat al vanaf de eerste bladzijde tegen ons ongelovigen te keer.

Kwaadaardig

In vers 7 moeten de joden en de christenen er aan geloven en nog geen bladzijde verder pakt hij uit tegen alle ongelovigen (kuffar) wier harten en oren door Allah zijn verzegeld, met over hun ogen een sluier en, nu komt het, voor hen is er een grote bestraffing, zoals het eeuwige hellevuur en meerdere ongemakken, ook in het dagelijks leven. De kuffar krijgen door de hele Koran heen enorm veel aandacht vol onverhulde woede en wraakgedachtes. Het is een even kwaadaardige als naïeve manier om zieltjes aan het geloof te binden en zelfs te winnen.

Overigens doet het Oude Testament hier niets aan onder. Hier veegt de Goedheiligman in zijn goeder-tierenheid hele families, stammen en zelfs volkeren van de aardkloot. Mannen, vrouwen, kinderen en zuigelingen, zelfs runderen, schapen, kamelen en ezels moeten eraan geloven.

Toch hebben die religies meer te bieden dan het schrale atheïsme. Zowel Jahweh, Allah als de God van de christenen hebben oneindig veel meer aanbiedingen in de schappen. Zij kennen een viertal belangrijke bestaansredenen. Een belangrijke reden is die van de verklaring van het onverklaarbare. Gods wijsheid is ondoorgrondelijk en onnaspeurbaar zijn zijn

wegen. Een andere reden is de bestrijding van de doodsangst. De gelovigen krijgen, na de dood, mits zij zich netjes hebben gedragen, een plekje op de grazige weiden in Gods hemelrijk toebedeeld. Een derde reden is het sociale contact, wat behalve een smeermiddel in wezen niet anders dan een dwangmiddel is. Ten slotte speelt de zingeving een zeer belangrijke rol binnen de religies.

Rituelen spelen een rol van grote importantie als bindmiddel. Ook brachten die religies schitterende kunst voort zoals Bach met zijn cantates en natuurlijk de Mattheüs Passion en de Johannes Passion. En eveneens prachtige symfonieën, schilderkunst, beeldhouwwerk en architectuur. Daarnaast heb je nog het geschreven woord dat een enorme rol speelt bij de drie religies. Ook de meerdere feestdagen per jaar hebben de gelovigen om bij de les te blijven. Wat dat betreft is binnen het atheïsme wel schraalhans keukenmeester.

Schopenhauer

Vandaar ook mijn speurtocht. Het atheïsme moet toch iets stellen tegenover al die religieuze grandeur. Je hebt natuurlijk de Germaanse mythologie, al is die ook vergeven van de goden. En in de literatuur schrijvers als Nietzsche. Misschien kun je Lennon als atheïstisch beschouwen en Richard Wagner in veel mindere mate. Mager wellicht, maar voor mij met mijn voorzichtige schreden op het atheïstische pad toch wel iets. En toen kwam Schopenhauer op mijn pad, die ik aangereikt kreeg door Frans Jacobs, emeritus hoogleraar in de wijsgerige ethiek.

Op de kapt van zijn boek *De essentie van Schopenhauer* schrijft Jacobs: “De wereld zit niet rationeel in elkaar, het is een oord van ellende waar mensen in verdwaald zijn. Maar Schopenhauers beschrijving van die wereld is niet irrationeel, maar juist heel ordelijk.”

Met dit boek presenteert Jacobs een zeer lezenswaardige handleiding waarin hij de hoogtepunten van Schopenhauers filosofie uiteen zet. Daarnaast stuit je al heel snel op een schitterend essay van Thomas Mann over **Schopenhauer** ◀.

Voor mij voelden beide essays als Openbaringen 1: vers a tot en met z. Beide gaan in op het hoofdwerk van Schopenhauer *De wereld als wil en voorstelling*. Zowel de wereld als de voorstelling zijn twee grondbeginselen uit de filosofie van Schopenhauer, voorzover ik dat goed begrijp. Natuurlijk ben ik geen filosoof, ook geen wetenschapper, ik ben een schrijver, dichter en scenarist. Maar bij de uitleg van de wil van Schopenhauer ging er een gejuich in mij op. Bij Schopenhauer verdwijnt de god geheel en al van het toneel, uit de voorstelling geschreven als het ware. Hiervoor in de plaats stelt hij de wil. Voor Schopenhauer geen bewuste, alwetende, almachtige en liefdevolle schepper. Bij hem treedt de wil naar voren als een blinde, doelloze, irrationele levensdrang die ten grondslag ligt aan alle bestaan. De wil die in zijn mateloze, nimmer bevredigde levensdrang oorzaak is van alle lijden waaraan ontsnapping amper mogelijk is. De wil als zingeving, niet als troostende zingeving, maar omdat de wil en de wil alleen alle zin tot leven in zich draagt en tegelijkertijd volslagen zinloos is.

Het is de wil die kosmische krachten los doet barsten en zich in een duizelingwekkende dans uitscheurt in kolossale sterrenstelsels en met dezelfde kracht zijn weg vindt in alle aardse leven en in het menselijk bestaan, tot in de mens zelf aan toe. De wil die in zijn almacht god volslagen overbodig maakt.

Op de een of andere manier heb ik de neiging om totaal op hol te slaan bij mijn fantasie over de wil van Schopenhauer terwijl ik er nog maar nauwelijks iets van weet.

We krijgen er geen atheïstische feestdagen mee, en ook geen schilderkunst of beeldhouwwerken maar wellicht wel alvast een literair werk dat we voor de bijbel in de plaats kunnen stellen. Inmiddels heb ik zijn belangrijkste werk *De wereld als wil en voorstelling* in de vertaling van Hans Driessen aangeschaft en na lezing daarvan wil ik hier graag in een volgend schrijven op doorgaan. Misschien zijn er nog wel een aantal vrijdenkers die samen met mij een leesclub willen vormen waarin we dat boek centraal stellen en wellicht naar Friedrich Nietzsche toegroeien. Op mijn website kun je mijn e-mailadres vinden.

WERELDS NIEUWS

door
René van Elst

Bezorgers ontkeren?

Niels Grandia is gestopt met bezorgen van het Nederlands Dagblad in Ede, meldde diezelfde krant op 15 mei. Geen feit met een grote nieuwswaarde, maar er wordt bij verteld dat Niels het geloof heeft gevonden dankzij een in die krant gelezen artikel. Dat heeft hij in een afscheidsbriefje aan zijn klanten laten weten. Meer van het ongetwijfeld boeiende artikel hierover kan ik helaas niet lezen zonder ervoor te betalen, maar het doet bij mij de vraag rijzen of wij *De Vrijdenker* voortaan niet beter zonder wikkelt, dus met opgedrukte adressering, zoals sommige andere bladen, kunnen laten versturen. Misschien winnen wij dan ziertjes onder leesgierige functionarissen van Post.nl...

Foto van Ravi Sharma, Unsplash

Geen statistisch godsbewijs voor Leo

De NRC-site informeerde ons er op 9 mei over dat de nieuwe paus Leo XIV weinig ziet (of zag) in het hanteren van bayesiaanse statistiek om aan te tonen dat God wel of niet zou bestaan. De stelling van Bayes beschrijft de kans dat een hypothese juist is op basis van 'apriorikansen' (zie voor meer bijzonderheden Wikipedia 'Theorema van Bayes'). Robert Prevost, nu de paus, studeerde af in de wiskunde en reageerde in 1987 met een artikel op een discussie hierover tussen de filosofen Swinburne (gelovig) en Mackie (niet gelovig). Die zagen beiden in de stelling een manier om hun standpunt te onderbouwen. Het probleem met die stelling is dat de apriorikansen ruimte bieden voor subjectiviteit. Prevost schreef dat beiden onacceptabele aannames inbrachten; in zijn artikel verdedigde hij het theïsme op andere gronden. Toch mooi dat "wij" nu een paus hebben die niet ongevoelig schijnt voor ratio en logica. Aardig is dat de bewering dat God bestaat weer eens een hypothese wordt genoemd – terecht natuurlijk; dit doet denken aan de bekende anekdote over een gesprek waarin Napoleon aan Laplace vroeg of God een rol speelde in zijn wetenschappelijke werk. Laplace ant-

woordde: "Je n'avais pas besoin de cette hypothèse-là" (Ik had die hypothese niet nodig). (Pierre-Simon Laplace (1749–1827) was een Franse wiskundige en astronoom, niet te verwarren met zijn tijd- en vakgenoot De Lalande.)

Neverending worship

Op 6 mei rapporteerde het Nederlands Dagblad over een 24/7 kerkdienst in De Open Hof kerk te Kampen, die al vijf maanden duurt. Dag en nacht wordt er gepreekt, gezongen en gevierd. Het doel is de uitzetting van de Oezbeekse familie Babayants te voorkomen. Het gezin is al elf jaar in Nederland en de kinderen zijn hier geworteld. Er wordt gebruikgemaakt van het rechtsprincipe van de onschendbaarheid van religieuze vieringen, in de hoop dat de politiek opnieuw naar het geval kijkt. Maar het ND laat ook een dominee aan het woord die wel zou willen dat de Babayants kunnen blijven, maar bezwaar heeft tegen het als kerk ingaan tegen besluiten die door democratisch tot stand gekomen organen zijn genomen. Is er bij deze vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid sprake van misbruik van recht? Voor de wettelijke regels zie de Wet op de openbare manifestaties.

Over gender gesproken

Over gender en genderidentiteit kunt u elders in deze *Vrijdenker* van alles lezen. Het is een onderwerp waarvoor de aandacht in betrekkelijk korte tijd enorm is toegenomen, dat sterke emoties oproept en waar moeilijk oplosbare problemen aan kleven. Een voorbeeld daarvan is wat Het Parool op 2 mei berichtte over een Britse kwestie. Het hooggerechtshof daar oordeelde onlangs dat het begrip 'vrouw' in de zogeheten *Equality Act* (een antidiscriminatiewet) verwijst naar een persoon die in biologische zin als vrouw is geboren. Die uitspraak druist in tegen een wet uit 2004 waarin staat dat transvrouwen met een officieel gendererkenningscertificaat voor 'alle wettelijke doeleinden' vrouw zijn. Een Britse oud-rechter, zelf transvrouw, daagt het land wegens dit arrest voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het probleem is dat alle transvrouwen met een certificaat nu twee geslachten tegelijk hebben. Bovendien zijn richtlijnen uitgegeven die inhouden dat transgenders op werkplekken en openbare plaatsen geen gebruik mogen maken van diensten etc., toiletten bijvoorbeeld, voor het geslacht waarmee zij zich identificeren. De oud-rechter, Victoria McCloud, is maximaal (ja, ook dáár) getransformeerd tot vrouw, maar moet nu van herentoiletten gebruikmaken.

Er is ook tevredenheid over de uitspraak, onder meer bij lesbiennes, die niet graag zien dat geheel of gedeeltelijk getransformeerde mannen zich tussen hen voegen. (Maar ik weet niet hoe deze uitspraak dat zou verhinderen.)

Ook het hooggerechtshof van de V.S. deed een uitspraak (op 6 mei) over transgenders, hierbij werd het de regering toegestaan transgenders uit te sluiten van de strijdkrachten. President Biden had bepaald dat transgenders in de strijdkrachten mochten dienen; die bepaling werd door Trump meteen op zijn eerste dag als president afgeschaft. Defensie nam vervolgens maatregelen in die geest, maar lagere rechtbanken wierpen daar belemmerin-

gen voor op, die nu door de uitspraak van 6 mei hun werking verliezen.

Ach wat, scheiding van kerk en staat...

Op 1 mei was het in de Verenigde Staten *National Day of Prayer* (ingevoerd in 1952 en zonder succes aangevochten door de Freedom from Religion Foundation). President Trump tekende op die dag een decreet waarmee hij een commissie in het leven riep om de godsdienstvrijheid te bevorderen. In zijn toespraakje zei hij “*We’re bringing religion back to this country,*” alsof religie daar ooit weg geweest is... Hij gaf openlijk blijk van twijfel aan de zin van de scheiding tussen kerk en staat: “*They [Trump’s advisors] said separation of church and state, they told me. I said let’s forget about that for one time. (...) Separation? Is that a good thing or a bad thing? I’m not sure.*”

NATIONAL ██████████
COMMITTEE ██████████
 FOR **RELIGIOUS** ██████████
FREEDOM ██████████

In de commissie zitten evangelische leiders, onder wie **Paula White**, een omstreden televangelist, die in februari is benoemd tot hoofd van het Bureau Geloofszaken van het Witte Huis, en Franklin Graham (oudste zoon van Billy), evangelical met felle opvattingen over de islam (‘het kwaad’) en het homoseksueel (‘Satan is de architect ervan’). Ook enkele katholieke geestelijken hebben er zitting in, zoals de conservatieve kardinaal

van New York, Timothy Dolan. Al met al is wel duidelijk om welke godsdienst het gaat, waarvan de vrijheid zou moeten worden bevorderd. De dag ervoor tekende Trump trouwens een decreet inzake instelling van een *task force to ‘eradicate anti-Christian bias within the federal government’*. (Info van Trouw 3 mei en FoxNews; website van de commissie: <https://thencrf.org/>)

Geen belastinggeld naar religieus onderwijs

De New York Times heeft gemeld dat het Amerikaanse Hooggerechtshof op 22 mei met vier tegen vier stemmen en één onthouding een plan heeft afgewezen dat het de staat Oklahoma zou toestaan om een katholieke religieuze school te financieren met overheidsgeld. Daarmee blijft een dienovereenkomstig arrest van het Hooggerechtshof van Oklahoma in stand; kennelijk is het de regel dat zo’n staats-arrest in stand blijft als de stemmen in het federale rechtsorgaan staken.

Zouden ze in de States (ondanks bijvoorbeeld wat in het voorgaande hoofdstukje staat) zo verstandig zijn om het niet zo ver te laten komen als in ons land?

Dictatuur tegen Islamisering

De website De Kanttekening laat ons weten dat de Vlaamse parlementariër Sam van Rooy, van de radicaal rechtse partij Vlaams Belang, tijdens een conferentie in Jeruzalem gepleit heeft voor een seculiere dictatuur om de islam uit de islamiserende wijken te duwen. Immigratie uit islamitische landen zou gestopt moeten worden. Hij ziet de islam als een totalitaire ideologie, vermomd als geloof en vijandig tegenover vrijheid van meningsuiting. Het congres heette ‘Changing Europe’ en was georganiseerd door de Jewish News Syndicate, een Joods persbureau.

De Heilige Geest waait overal maar wie/wat is hij/zij/het?

Vorige maand had ik het onder meer even over iemand die meent dat de Heilige Geest aan het waaien is in Nederland en zo het aantal jonge gelovigen doet toenemen, nu lees ik in een column van Max Pam (HP De Tijd 9 mei) dat de Geest ook de keuze heeft bepaald voor de nieuwe paus. Zo is het tenminste volgens de katholieke leer, schrijft hij. De Geest wordt in de bijbel vergeleken met de wind (Joh. 3:8). Vandaar dus dat waaien! Hij wordt ook wel omschreven als een door de wind gedragen duif, als een levensadem en als golven. Gezegd wordt dat je de Geest meteen ontvangt – die zich met jouw geest vermengt – als je Jezus erkent als je verlosser en redder en tot God de vader bidt. Pam ziet het als een probleem dat niemand precies weet hoe je de Geest moet herkennen. Begrijpelijk is de Geest ook niet en al helemaal niet als deel van de Heilige Drieëenheid.

Zouden de kardinalen een spiritueel briesje hebben gevoeld tijdens hun stemmingen? Of anders tocht in de Kapel?

Op naar de Apocalyps!

Op 15 mei zond de EO de documentaire *Praying for Armageddon* uit. Die gaat over wat ik vorige maand omschreef als het christelijk zionisme. De VPRO-gids gaf enige uitleg. Radicale evangelicals sturen aan op de Apocalyps, worden in de States steeds machtiger en beïnvloec-

den de oorlog in Gaza. Volgens hun mag Palestina niet bestaan en moet Israël 'hersteld' worden tot wat zij zien als zijn oorspronkelijke staat, want alleen dán kan Jezus terugkeren en het einde der tijden aanbreken. Ze willen die dag zo snel mogelijk laten aanbreken, bijvoorbeeld door wapens en geld aan Israëliische kolonisten te leveren. Deze fundamentalistische interpretatie van het christelijk geloof heeft grote invloed op president Donald Trump en zijn regering. Kerkleiders met deze overtuiging krijgen alle ruimte op tv-zender Fox News. Ook hebben ze een dikke vinger in de pap in het Amerikaanse leger,

De documentaire is in twee delen door Al Jazeera op YouTube gezet; zoek *Why Evangelicals influence US foreign policy in the Middle East*.

Eugenetica en A.I.

Vrijdenkers zijn niet altijd afkerig geweest van ideeën over verbetering van de menselijke soort via selectieve voortplanting. Nadat Galton daarvoor eind 19e eeuw suggesties had gedaan, kreeg e.e.a. veel aandacht in Europa en Amerika en er kwamen her en der programma's voor zaken als gedwongen sterilisatie of huwelijksverboden, met als dramatisch dieptepunt de praktijken van de nazi's.

Wetenschap en techniek lijken nu een heel andere aanpak mogelijk te maken. Het AD meldde op 12 mei dat Big Tech denkt met algoritmen en A.I. perfecte kinderen te kunnen creëren. Het blijkt te gaan om het met gebruikmaking van kunstmatige intelligentie herschrijven en zo optimaliseren van de genetische code. Grote hoeveelheden genetische data kunnen worden doorgespit om relaties met bepaalde eigenschappen te vinden. Er zijn al bedrijven die embryo's (zeggen te) kunnen selecteren op intelligentie. De werkelijkheid is echter complexer dan ze voorstellen; meestal werken meerdere genen op elkaar in zonder dat bekend is hoe dat samenspel werkt. Het is dan ook twijfelachtig dat ze zullen kunnen voldoen aan hun verwachting dat ze onvolkomenheden in de genen van embryo's zullen kunnen herschrijven.

Verder wordt in het AD-artikel gespeculeerd over wat het zou betekenen als kinderen als product op bestelling geleverd kunnen worden. Het zou bijvoorbeeld slecht voor het mentaal welzijn van een kind kunnen zijn, als het hoort wat de verwachtingen van de ouders waren en het daar niet aan kan voldoen. Zelf wil ik daar een ander licht op laten schijnen: de voordelen van het kunnen voorkó-

men van ongewenste mankementen – als dat ondanks alles zou lukken – zijn mijns inziens groot. Hoeveel mensen zijn niet ongelukkig met hun fysieke eigenschappen? Ik geef het u als stof tot overpeinzing.

Bom op vruchtbaarheid

Nu we het toch over het creëren van kinderen hebben: op zaterdagochtend 17 mei ontplofte een bom in een auto bij een *fertility clinic* in Palm Springs, Californië. Niet alleen werd flink wat schade aangericht, er viel een dode en minstens vier mensen buiten de kliniek raakten licht gewond. Naar het schijnt was van de auto alleen nog maar een as terug te vinden. De kliniek doet vruchtbaarheidsbehandelingen en helpt ook LHBT-paren aan kinderen. De New York Times, die hierover op 17 mei berichtte, vertelde erbij dat Palm Springs een bloeiende LHBT-gemeenschap heeft en in 2017 de eerste stad in de V.S. werd met een geheel LHBT gemeenteraad. Het omringende deel van Californië is duidelijk conservatiever. De aanslagpleger zou een conservatieve christen kunnen zijn met bezwaren tegen In Vitro Fertilisatie omdat daarbij embryo's verloren gaan, die als mensen beschouwd worden. Op 18 mei berichtte de krant dat een zekere Guy Edward Bartkus, 25 jaar, als verdachte van de aanslag wordt beschouwd en als de dode die ter plaatse gevonden is. Volgens de New York Post voldoet hij niet aan de genoemde veronderstelling maar heeft hij een manifest gepubliceerd waarin hij juist de oorlog verklaart aan proliferers en er blijkt van geeft toegewijd te zijn aan een doodscultus die voortplanting afwijst.

Scheiding van kerk en staat: de praktijk

Op 17 mei maakte het ND melding van een kwestie rond een trouwerij in Rotterdam. Een echtpaar in spe kreeg te horen dat de buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand, die op 2 mei hun huwelijksceremonie zou leiden, niets over het christelijk geloof mocht zeggen. In Rotterdam wordt daar strikt de hand aan gehouden, terwijl men zich in andere plaatsen vaak soepeler opstelt. De ChristenUnie in Rotterdam en de Tweede Kamerfractie van de SGP hebben nu schriftelijke vragen gesteld over het verbod van de gemeente Rotterdam om bij een huwelijksceremonie te verwijzen naar God en geloof.

Is Het Vaticaan een bank?

Op de website SKEPTIC vindt u een uitvoerig Engelstalig artikel over de Vaticaanse financiën; voor geïnteresseerden is dit de URL: <https://www.skeptic.com/article/the-vatican-city-city-state-nation-or-bank/>.

Wij gedenken in juni...

door **René van Elst**

Zie de toelichting in het aprilnummer.

* = geboren, ○ = overleden, >> = zie (ook)

WWW = via Google te vinden op het Internet

1 juni – 1961: Introductie van de eerste werkzame en veilige anti-conceptiepil Anovlar door Schering AG na tests door de Belgische gynaecoloog Ferdinand Peeters, die een eind wilde maken aan de wantoestanden waarmee hij in zijn praktijk werd geconfronteerd.

○ **Hermanus Hartogh Heijs, heer van Zouteveen** (13 februari 1841 – 1891) was een Nederlandse jurist, natuurwetenschapper, dichter en publicist met openlijke sympathieën voor darwinisme en vrijdenken. Vertaalde veel van Darwin, correspondeerde met hem en ook met Moleschott. Van 1879 tot 1888 was hij redacteur van het blad *De Dageraad* van de gelijknamige vereniging, waarvan hij ook bestuurslid was (voorzitter 1882 – 1884).

2 juni ○ Giuseppe Garibaldi (4 juli 1807 – 1882) was een Italiaanse generaal, politicus en nationalist die een grote rol speelde in de geschiedenis van Italië. Streed voor eenwording van dat land, voor godsdienstvrijheid, de scheiding van kerk en staat en het afschaffen van de doodstraf.

○ **Émile Maximilien Paul Littré** (1 februari 1801 – 1881) was een Franse lexicograaf, vertaler, vrijmetselaar, positivistisch en materialistisch filosoof en senator, vooral bekend door zijn *Dictionnaire de la langue française*, waar hij bijna 30 jaar aan werkte. Bekeerde zich vlak voor zijn dood tot het katholicisme.

* **Clair Cameron Patterson** (1922 – 5 december 1995). Amerikaans geochemicus. Begin jaren 1950 bepaalde hij met uraniumlooddatering de ouderdom van de aarde op 4,55 miljard jaar. Patterson streed ook tegen loodvervuiling in het milieu.

3 juni * Richard Cobden (1804 – 2 april 1865), Engels econoom, ondernemer en politicus. Nam het op voor vrede, ontwapening, niet-inmenging in aangelegenheden van andere staten en tegen slavernij en invoerheffingen op graan (die alleen in het belang waren van de grootgrondbezitters).

4 juni ~~~~~

5 juni * Adam Smith (1723 – 17 juli 1790) was een Schotse moraalfilosoof en een pionier op het gebied van de politieke economie; een van de belangrijkste figuren van de Schotse verlichting. Zijn *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (WWW) wordt beschouwd als zijn magnum opus en het eerste moderne werk in de economie.

* **Jan Hoving** (1877 – 27 mei 1939). >>27 mei.

* **Pierre Jean Georges Cabanis** (1757 – 5 mei 1808) was een Frans arts, fysioloog, parlamentslid en filosoof. Cabanis was een aanhanger van de filosofie van de Verlichting, was materialist, voorstander van de Amerikaanse en de Franse Revolutie en hervormde het Franse medische onderwijs. Schreef *Rapports du physique et du moral de l'homme* (WWW).

○ **Karl Robert Eduard (von) Hartmann** (23 februari 1842 – 1906). Duits filosoof. Combineerde Schopenhauer, Hegel, Leibniz en Schelling in zijn bestseller *Philosophie des Unbewußten* (1869, WWW). Wordt aangevallen door Nietzsche. Snel beroemd en snel vergeten.

6 juni ○ Jeremy Bentham (15 februari 1748 – 1832) was een Engelse jurist, sociaal hervormer, een vooraanstaande rechtsfilosoof en een vroege pleitbezorger van het utilitarisme. Hij heeft de ontwikkeling van het liberalisme sterk beïnvloed. Voorstander van individuele en economische vrijheid, scheiding van kerk en staat, vrijheid van meningsuiting, gelijke rechten voor vrouwen, toestaan van homoseksuele handelingen, dierenrechten en de afschaffing van slavernij en fysieke straf (ook voor kinderen), het recht op echtscheiding en vrije handel, belasting op erfenissen, beperking van monopolies, pensioenen en een ziektekostenverzekering. Hij was een tegenstander van religie.

– **Atheist Pride Day** (WWW). Er is ook een Atheist Day op 23 maart.

7 juni – 2005: eerste uitzending van de zesdelige RVU-televisieserie *God bestaat niet* van Paul Jan van de Wint en Rob Muntz. Wetenschappers, onder wie Dick Swaab, kwamen daarin hun visie

uitleggen op de stelling dat God niet kan bestaan; in satirische sketches dreef Muntz de spot met godsdienstige symboliek. E.e.a. leidde tot heibel over 'blasfemie' in de uitzendingen. (>>YouTube 'God bestaat niet')

8 juni ○ Thomas Paine (29 januari 1737 – 1809) was een Engels-Amerikaans filosoof, vrijdenker en politiek schrijver met revolutionaire zienswijzen over staatsinrichting, burgerrechten en religie. Zijn werken speelden een belangrijke rol in zowel de Amerikaanse als de Franse Revolutie en hij is een van de belangrijkste denkers van het liberalisme. Schreef *The Age of Reason* (WWW) contra de georganiseerde religie, verwierp de Bijbel en nam een deïstisch standpunt in.

○ **Richard McKay Rorty** (4 oktober 1931 – 2007). Amerikaans filosoof, probeerde in zijn werk de pretenties te ontmaskeren van filosofen die een algemene fundering geven aan onze kennis, onze moraal of identiteit. Het 'taalspel' filosofie is, volgens Rorty, na stromingen als de fenomenologie en de analytische filosofie, rijp voor de herontdekking van het pragmatisme, waarin uitspraken worden beoordeeld op hun consequenties en interpretaties worden vergeleken op hun bruikbaarheid.

* **Francis Harry Compton Crick** (1916 – 28 juli 2004) was een Engelse natuurwetenschapper, een van de ontdekkers van de structuur van het DNA. Verwachtte dat de samenleving op termijn eugenetische maatregelen zou accepteren. Was een naar het atheïsme neigende humanist en agnost. Speculeerde begin jaren '70 dat het leven op aarde gebracht kon zijn door een buitenaardse intelligentie, maar schijnt daar later op teruggekomen te zijn. Hij vond het christelijk geloof *ridiculous*. Ondertekende de verklaring *Humanism and its aspirations* (WWW).

– **1949:** Publicatie in Engeland van het boek *1984* van George Orwell. Dystopische roman, waarin een alziende leider, 'Big Brother', het symbool is voor een opdringerige overheid en een onderdrukkende bureaucratie.

9 juni – 1889: Vrijdenkers, onder wie Jacob Moleschott, onthullen te Rome een monument voor Giordano Bruno op het plein Campo de' Fiori. (>> *De Vrijdenker* 2019-07 p. 4, 2020-04 p. 29, 2020-06 p. 11)

10 juni ~~~~~

11 juni ○ Balthasar Bekker (20 maart 1634 – 1698). Nederlands predikant en theoloog, bestrijder van bijgeloof, een van de voorlopers van de Verlichting. Zijn grote verdiensten waren het wijzen op passages in de Bijbel met aanpassingen aan de heersende en antieke denkbeelden en zijn strijd tegen de heksenvervolgingen. Schreef in 1691 de bestseller *De betooverde weereld* (WWW: in DBNL), hierin bestreed hij het bestaan van heksen, spoken en duivels en het idee van bezetenheid door de duivel. Ook het bestaan van de duivel zelf trok hij in twijfel. In 1629 werd hij afgezet als predikant.

12 juni * Harriet Martineau (1802 – 27 juni 1876) was een Engelse sociologe, schrijfster en vrijdenkster. Zij onderzocht aspecten van de Amerikaanse samenleving; ze werd daar met de dood bedreigd wegens haar afwijzing van de slavernij. Later reisde ze naar het Midden-Oosten; daarover schreef ze een boek (*Eastern Life, Past and Present*, WWW) met daarin de stelling dat religies door de mens worden gecreëerd en niet geopenbaard worden door een god. Ze vatte het werk van Auguste Comte samen in het Engels.

13 juni * Cornélie Lydie Huygens (1848 – 31 oktober 1902) was een Nederlands schrijfster, sociaaldemocraat en feministe. In 1896 sloot ze zich aan bij de nieuw opgerichte Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP), als eerste vrouwelijke lid en als eerste vrouw in Nederland die lid was van een politieke partij. Ze werd bekend als de "Rode freule". Hoewel tegen het instituut huwelijk, trouwde zij op 52-jarige leeftijd met een Duitse zakenman, die haar roman *Barthold Meryan* (WWW: in DBNL) in het Duits had vertaald. Minder dan een maand daarna verdronk zij zich in het Vondelpark.

14 juni – 1966: Beëindiging van de Katholieke Index van verboden boeken door paus Paulus VI. De Index was ingesteld door paus Paulus IV in 1529.

○ **Giacomo Leopardi** (29 juni 1798 – 1837) was een belangrijke Italiaanse dichter, schrijver, filoloog en filosoof. In zijn vermanende *canzoni*, openbare gedichten, spoorde hij zijn landgenoten aan om zich te bevrijden van de politieke onderdrukking van de post-Napo-

leontische restauratie en hij werd zo een voorvader van de *Risorgimento* en andere nationale bevrijdingsbewegingen in de 19^e eeuw. Opmerkelijk voor die tijd: hij had een mannelijke levensgezel.

15 juni * Jean Meslier (1664 – 17 juni 1729) was een Franse dorpspastoor die bij zijn overlijden een omvangrijk manuscript in drievoud naliet waarin hij het atheïsme aanpreeft en min of meer vooruitliep op het communisme. De eerste volledige editie, verzorgd door Dageraad-oprichter Rudolf Carel d'Ablaing van Giessenburg, verscheen in 1864 in Amsterdam (WWW: Wikipedia 'Jean Meslier', onderaan).

* **Carmen Argibay** (1939 – 10 mei 2014) was een Argentijns jurist. Was rechter van het Joegoslavië-tribunaal. Ze werd opperrechter in eigen land, ondanks tegenstand van de Katholieke Kerk en de pro-life-beweging, omdat ze een uitgesproken atheïst was en voorstander van de legalisering van abortus.

16 juni ~~~~~

17 juni * Ferdinand Freiligrath (1810 – 18 maart 1876), was een Duits, tot ongeveer 1855 socialistisch, dichter, vertaler van literair werk en journalist. Werd in 1842 vrijmetselaar. Ondersteunde met gedichten de revolutie van 1848. Werkte vanaf 1848 als buitenland-redacteur bij de Neue Rheinische Zeitung samen met Friedrich Engels en Karl Marx.

* **Albert Friedrich Benno Dulk** (1819 – 29 oktober 1884). Duits schrijver, criticus, revolutionair, socialist, politicus en vrijdenker. Ontzenuwde anti-joodse vooroordelen in zijn toneeldrama *Lea*. Nam actief deel aan de revolutie van 1848/9. Stichtte een vereniging van arbeiders. Trad uit de kerk. Liep naar Napels en reisde naar Egypte; leefde maanden als een kluisenaar op de Sinai. Stichtte in 1882 de eerste vrijdenkersgemeente in Stuttgart.

o **Jean Meslier** (15 juni 1664 – 1729), >>15 juni.

18 juni * Cornelis Jacob (Cor) de Ronde (1925 – 4 april 2013), Nederlands politicus, PvdA-lid. Hij werd de eerste humanistische burgemeester in Nederland, van 1972 tot 1977 van Bergambacht en Ammerstol, daarna tot 1987 van Brielle.

19 juni * Blaise Pascal (1623 – 19 augustus 1662) was een Franse wis- en natuurkundige, christelijk filosoof en theoloog. Als christelijk denker vooral apologete (verdediger) van de openbaring; hij kreeg zelf een openbaring in 1654. Hij stelt dat de rede haar eigen grenzen moet kennen en dat zij moet buigen voor de door God gegeven werkelijkheid. Bekend is de 'gok van Pascal' (opgenomen in zijn *Pensées*) dat men volgens de kansrekening wel in God moet geloven: als deze namelijk bestaat, is de winst voor de gelovige oneindig. Bestaat God niet, dan verliest men niets.

– **2007: Veroordeling van twee alternatieve artsen in de zaak Millecam.** Wegens ernstig tekortschieten bij de behandeling van de aan kanker lijdende Sylvia Millecam – hij schreef homeopathische middelen voor waarbij hij zich liet leiden door inzichten van 'medium' Jomanda – moest een internist zijn artsentinel inleveren; een andere arts werd voor een jaar geschorst. Jomanda werd eerder vrijgesproken.

* **Ahmed Salman Rushdie** (1947) is een Brits-Amerikaanse essayist en schrijver van Indiase afkomst. Hij schrijft voornamelijk fictie en is een voorvechter van de vrijheid van meningsuiting. Hij werd beroemd door onder meer zijn roman *The Satanic Verses* (*De duivelsverzen*), waarin de Koran met 'Bollywood' wordt vermengd. Op 14 februari 1989 sprak de Iraanse ayatollah Khomeini vanwege *De duivelsverzen* een fatwa uit die islamieten wereldwijd opdroeg om Rushdie te doden. In 1989 en 2022 zijn aanslagen op hem gepleegd.

20 juni – 1789: Eed op de Kaatsbaan te Versailles tijdens de Franse revolutie, waarbij afgevaardigden van de derde stand, de adel en de geestelijkheid zwoeren voor een grondwet te zullen zorgen; die kwam er in 1791, voorafgegaan door de *Verklaring van de rechten van de mens en de burger* (WWW, zie Wikipedia).

21 juni Wereldhumanismedag. De langste dag van het jaar is in de jaren tachtig door humanistische groepen in de VS en Europa uitgeroepen tot Internationale Dag van het Humanisme. In Nederland werd voor het eerst in 2013 een nationale Wereldhumanismedag georganiseerd.

o **Niccolò di Bernardo dei Machiavelli** (3 mei 1469 – 1527) was een Italiaanse diplomaat, politiek filosoof, militair strateeg, historicus, dichter, toneelschrijver en humanist, gevestigd in Florence tij-

dens de Italiaanse renaissance. Hij geldt als de grondlegger van de moderne politieke wetenschappen. In de periode 1513-1515 schreef hij *Il Principe* (WWW: Wikipedia 'De Vorst'). De hoofdmoot van het boek wordt gekenmerkt door utilistisch denken: het doel heiligt de middelen. Machiavelli sprak over regeren als *Realpolitik*, zonder enig godsdienstig of levensbeschouwelijk voorbehoud of uitgangspunt.

* **Anthony Collins** (1676 – 13 december 1729) was een rijke Engelse filosoof, deïst en materialist. Vrederechter. Bevriend met John Locke. Schreef *A Discourse of Freethinking, occasioned by the Rise and Growth of a Sect called Freethinkers* (1713, WWW), waarin priesters van alle kerken werden aangevallen en gepleit werd voor vrijheid van denken.

22 juni * Friedrich Wilhelm Christian Karl Ferdinand Freiherr von Humboldt (1767 – 8 april 1835), >>8 april.

o **George Denis Patrick Carlin** (12 mei 1937 – 2008) >>12 mei.

23 juni ~~~~~

24 juni * Jean-Baptiste de Boyer, marquis d'Argens (1704 - 11 januari 1771) was een Frans schrijver tijdens de Vroege Verlichting. Vergeleek in zijn populaire brievenroman *Lettres juives* (1736) verschillende Europese regeringsvormen. Schreef waarschijnlijk de anoniem verschenen roman *Thérèse philosophe* (1749), waarin het Spinozisme werd uitgelegd in een erotische sfeer.

* **Johann Baptist Hermann Maria (Anacharsis) Cloots** (1755 - 24 maart 1794) was een Pruisische edelman, die een belangrijke rol speelde in de eerste fase van de Franse Revolutie. Als zelfbenoemde "persoonlijke vijand van God en Jezus Christus" verklaarde hij de onverbiddelijke oorlog aan religies en tronen. Werd geëxecuteerd na door Robespierre beschuldigd te zijn van samenzweringen tegen Frankrijk.

25 juni * Ricky Dene Gervais (1961) is een Brits komiek, acteur en schrijver. Gervais omschrijft zichzelf als atheïst. Hij benadert in zijn optredens godsdiensten, waaronder vooral het christendom en de islam, zeer kritisch.

26 juni * Josiah Warren (1798 – 14 april 1874) was een Amerikaanse sociale hervormer, uitvinder (van een snelle drukpers), musicus, zakenman en filosoof; voorloper van het sociaal-individualisme. Verwoordde het vrije markt-socialisme. Stelde een utopische stad-samenleving voor.

o **Flavius Claudius Julianus** (6 november 331 – 363), bekend als Julianus de Afvallige, was Romeins keizer in 361-363. Schreefde de bevoorrechtiging van christenen terug en deed pogingen om de Romeinse godenverering te herstellen,

o **Max Stirner**, pseudoniem van **Johann Caspar Schmidt** (25 oktober 1806 – 1856). Duits individualistisch filosoof. Zijn voorname werk is *Der Einzige und sein Eigentum* (1844, Ned. vertaling op WWW); het werd fel bekritiseerd door Marx en Engels. Sleutelbegrip is egoïsme, maar dan in neutrale zin. Verder gaat het over kennis, begrip en zelfbewustzijn.

27 juni o Harriet Martineau (12 juni 1802 – 1876) >>12 juni.

28 juni * Jean-Jacques Rousseau (1712 – 2 juli 1778) was een baanbrekend filosoof, schrijver en componist. Hij heeft invloed uitgeoefend op de literatuur, pedagogiek en politiek. Belangrijk was zijn *Du contrat social* (1762, WWW in Frans en Engels). Schreef mee aan Diderots Encyclopédie. Wordt tot de Verlichting gerekend, maar zag allerlei nadelen in de vooruitgang.

– **1970: Christopher Street Liberation Day**, eerste Gay Pride optocht in New York.

29 juni * Giacomo Leopardi (1798-1837) >>14 juni.

o **Thomas Henry Huxley** (1825 – 1895) >>4 mei.

30 juni ~~~~~

ERRATA/OMISSIES

In de april-kalender ontbreekt:

26 april * Rudolf Carel d'Ablaing van Giessenburg (1826 – 13 maart 1904) was een Nederlands uitgever en publicist. Vrijmetselaar. Richtte in 1855 met F.C. Günst (>>19 augustus) het tijdschrift *De Dageraad* op en werd in 1856 de eerste voorzitter van de vereniging met die naam. Gaf later meer tijdschriften uit en het "Testament" van Jean Meslier (>>15 juni). Richtte ook andere verenigingen op. Was een tijdlang bevriend met Multatuli.

Het Gilgamesj-epos

Ambo Amsterdam, 136 pagina's
Vertaald en ingeleid door Theo de Feyter

door **Enno Nuy**

Al jaren neem ik me voor het **Gilgamesj-epos** eens te lezen. Nu komt het er eindelijk van. Men neemt aan dat Gilgamesj leefde in de 27ste eeuw vóór Christus in Oeroek, in het zuiden van Irak, een stad van misschien wel 50.000 inwoners op een ruimte van 550 hectare binnen de ommuring. Het verhaal is geboekstaafd op twaalf kleitabletten in spijkerschrift. De tabletten zijn op verschillende plaatsen en momenten teruggevonden. Rond 1290 vóór Christus kreeg het epos zijn definitieve vorm.

De belangrijkste overeenkomst met de bijbel is het verhaal van de zondvloed. We weten niet of dat al deel uitmaakte van de tekst in de oerversie. In het Gilgamesj-epos wordt geen reden gegeven waarom de goden de mensheid uit wilden roeien. In de bijbel is het zonneklaar dat god genoeg had van de mens en hem wilde doen verdwijnen. Merkwaardig natuurlijk dat de almachtige god niet in zijn opzet slaagde. En opmerkelijk dat het verhaal van de zondvloed wellicht al bestond, lang voordat de apocriefe bijbelgeschriften werden opgetekend.

Op zoek naar eeuwige roem

Na een interessante inleiding door Theo de Feyter begin ik aan het eigenlijke verhaal. Wel moet me van het hart dat ik niets begrijp van de cover van dit boek, mij ontgaat de associatie met de tekst. Of het zou om een druistige jongeling moeten gaan die droomt van de avonturen die hem nog te wachten staan. Hm, wat vergezocht. Dit is ook een van de weinige boeken waarvan ik alle noten lees, die geven veel extra en onontbeerlijke informatie.

Gilgamesj is de koning van Oeroek, hij heeft het recht van de eerste nacht met iedere bruid uit zijn koninkrijk (met circa vijftigduizend bewoners lijkt mij dat toch nog wel een logistieke uitdaging), wij zouden hem een despoot of tiran noemen maar hij was kennelijk erg geliefd

onder zijn onderdanen. Hij zou een god willen zijn, onsterfelijk en hij is op zoek naar eeuwige roem. Die eeuwige roem viel hem wel ten deel, getuige het feit dat ik vandaag dit verhaal lees. Maar het is de kasteleinse die hem tijdens zijn omzwervingen door het ondermaanse zegt: "Het leven dat je zoekt, zul je zeker niet vinden. Toen de goden de mensheid schiepen, gaven ze de dood aan de mensen; het eeuwige leven hielden ze voor zichzelf". Zelfs de plant die verjonging brengt en die hem gegeven wordt door Oetnapisjtjim, verliest Gilgamesj in een moment van

onoplettendheid. Het heeft geen zin dat wij de goden naar de kroon willen steken, wij zullen nooit hun status van onsterfelijkheid bereiken, de goden gaven ons de dood. De mens, ook al is hij voor tweederde god, past slechts nederigheid. Gilgamesj realiseert zich dat en legt zich daarbij neer. Maar hij moest als een Odysseus avant la lettre de nodige ontberingen lijden om tot dat inzicht te komen. En, niet te vergeten, hij moest zijn liefste vriend Enkidou aan de dood prijsgeven.

Onsterfelijkheid

Dit Gilgamesj epos is een opmerkelijk verhaal, eerst en vooral vanwege de ouderdom. Het is het oudste overgeleverde verhaal dat we kennen. Een verhaal dat past in een lange traditie van de Odyssee, de Ilias, de bijbel, en het verhaal dat als eerste aan al die andere wonderlijke geschiedenissen voorafging. Het Gilgamesj epos is als het ware de oertekst van de menselijke soort. Homo sapiens die toen nog in de veronderstelling verkeerde dat het AI bestierd werd door goden. En het waren de goden die de mens schiepen, het waren de goden die de zondvloed stuurden en het waren de goden waarop de mensen jaloers werden. Die les van de sterfelijkheid hebben we inmiddels wel geleerd. Ook al zijn er heden ten dage wetenschappers die menen dat onsterfelijkheid misschien toch in het verschiet ligt. Het ene pad wordt ons gewezen door de Britse biomedisch gerontoloog Aubrey de Grey die meent dat het verouderingsproces van de mens langs biomedische weg kan worden gestopt. Helaas is hij inmiddels van de radar verdwenen na beschuldigingen van seksueel ongewenst gedrag. Het andere pad wordt ons gewezen door AI of misschien is het beter hier te spreken van AGI, artificial general intelligence, in combinatie met een deels of geheel gerobotiseerde mens. Voor een deel speelt dit scenario zich nog af in de wereld van de science fiction maar voor een belangrijk deel is het al doorgedrongen tot onze werkelijkheid anno nu. Wat staat ons te wachten, naar welke wereld zijn wij onderweg? Wel, dit verhaal begon dus ergens in de 27ste eeuw voor onze jaartelling!

Kijkt u even mee naar onze geschiedenis: homo sapiens is grofweg zo'n 250.000 jaar oud en de eerste jager-verzamelaars vestigden zich zo'n achtduizend jaar geleden en nog geen drieduizend jaar later ontstond dit Gilgamesj epos nadat de

mens rond 3.500 voor onze jaartelling het spijkerschrift had ontwikkeld. Weer vijfduizend jaar later hebben we de goden van de oude Grieken afgeschud en hebben de monotheïsten het pleit in hun voordeel beslecht. Maar tegelijkertijd zijn we op weg om, met of zonder god, ook onszelf overbodig te maken, een nieuwe versie van onszelf te creëren om, de goden definitief alsnog naar de kroon stekend, de soort in stand te houden. Maar dan wel op een volstrekt andere manier dan Darwin ooit had kunnen bedenken. En wij weten niet waar dit alles toe leidt. Heeft de menselijke soort een betreuenswaardige en tragische afslag genomen of is de weg die wij nu lijken in te slaan onontkoombaar ons lot? Het zijn dit soort vragen die zin geven aan ons leven, die ons leven zo de moeite waard maken, het is de nieuwsgierigheid die ons drijft. Tenzij je godgelovig bent, dan kun je met die nieuwsgierigheid niet uit de voeten, dan verzet zich jouw in rotsen gebeitelde moraal tegen de wetenschap van de zoekende mens. Het is die wetenschap bedrijvende, zoekende, nieuwsgierige mens die onze geschiedenis vanaf de oerknal heeft opgetekend en langzaam maar zeker, er blijven altijd missing links, wordt dat beeld van hoe wij kwamen waar we zijn compleet.

Het was Marshall McLuhan die zei: “We drive into the future using only our rearview mirror” en Kierkegaard schreef: “Het leven moet achterwaarts begrepen worden, maar het moet voorwaarts geleefd worden”. En precies hier openbaart zich het verschil tussen de gelovige en de atheïst. De gelovige staat met zijn rug naar de toekomst, die kijkt enkel achterom om te luisteren naar het goddelijk orakel dat hem vertelt hoe hij zijn leven moet leiden. De atheïst of de wetenschapper realiseert zich wat de woorden van Kierkegaard betekenen, de nieuwsgierigheid dwingt hem achterom te kijken en te genieten van Gilgamesh maar diezelfde nieuwsgierigheid richt de blik voorwaarts: Waar gaan wij naar toe? Willen we daar wel zijn? Welke afslagen moeten we nemen?

Nadenken

En aan het begin van deze eindeloze en fascinerende reis ligt dus dit Gilgamesh epos, de eerste pogingen van de mens om zijn gedachten aan papier of klei toe te vertrouwen. Hier begon de reflectie, het nadenken en daarom is dit zo'n belangrijke tekst. Theo de Feyter vertaalde het epos op een droge manier en lichte zijn tekst toe met zijn ter zake doend commentaar. Het is geen poëtische tekst geworden, hier geen rozevingerige dageraad zoals Homerus in de Odyssee schreef. Daarmee is zijn vertaling eerder een wetenschappelijke dan een literaire. Ik denk dat dat terecht is, ofschoon ik graag de mooie taal van een gedreven dichter lees. Heerlijk, als zo'n tekst aanleiding geeft tot al deze gedachten.

Essay over Gender is een afleidingsmanoeuvre - Judith Butler

(uit *Filosofie Magazine* 2025-1)

door **Siem Herstel**

Gender is geen cultuur

In het artikel van *Filosofie Magazine* stelt Judith Butler dat gender een sociaal-cultureel construct is. Ze beweert dat gender vooral losstaat van biologie en afhankelijk is van cultuur, iets wat vanaf de geboorte al op iemand inwerkt. Zo zegt zij: ‘Het is onmogelijk om te zeggen wat biologie is en wat cultuur is’. Maar is dit wel zo? Gender heeft namelijk wel degelijk een biologische basis, die van grote invloed is. Het ontkennen hiervan is onjuist en in sommige gevallen zelfs schadelijk en onrechtvaardig, vooral in de context van sport.

Laten we beginnen met de meest basale feiten. De biologische verschillen van mannen en vrouwen beginnen bij een chromosomenpaar. XX voor vrouwen en XY voor mannen. Daarna worden de verschillen vooral bepaald door hormonale verschillen, zoals de invloed van oestrogeen en testosteron. Deze hormonen bepalen zowel de uiterlijke fysieke kenmerken van mannen en vrouwen, als ook spierontwikkeling, uithoudingsvermogen en kracht. Hierdoor behouden transgender vrouwen zelfs na hun transitie fysieke voordelen op het gebied van sport, tegenover biologisch geboren vrouwen.

Transgender vrouwen die als man geboren zijn, en na hun transitie deelnemen aan vrouwensporten, behouden dus fysieke voordelen omdat ze in hun ontwikkeling hormonale voordelen hadden ten opzichte van biologisch geboren vrouwen. Lia Thomas, een transgender zwemster, illustreert dit punt. Ze zwom jarenlang in het mannenteam van haar universiteit voordat ze overstapte naar het vrouwenteam. Hoewel ze voldeed aan de regels voor hormonale onderdrukking, omdat ze voor haar twaalfde al de transitie naar vrouw maakte, bleef ze toch voordelen behouden omdat deze zich al voordoen als kind, niet pas vanaf de puberteit. Dit leidde volgens veel andere vrouwen in de competitie tot een oneerlijke competitie. (Sport, 2022) (Perry, z.d.)

Maak een keuze!

Dit brengt me weer terug bij het artikel van Butler. Zij stelt dat ze nog steeds trouw is aan het feministische idee van Simone de Beauvoir: het idee dat vrouw en man een sociaal construct is, en niet alleen biologisch. Maar hoe zou zij de casus van Lia Thomas dan beoordelen? Komt ze op voor de rechten van vrouwen,

die een oneerlijke tegenstand hebben, omdat ze het opnemen tegen iemand die fysiek superieur aan hen is? Of komt ze in dit geval op voor de transvrouw? Die net zo goed mee mag doen in de vrouwencompetitie, als we stellen dat vrouw zijn een sociaal construct is en niet iets biologisch. Een feministe als Butler komt hier dus in een spagaat. Ze zou

moeten opkomen voor de rechten van vrouwen om op een eerlijke basis te kunnen concurreren binnen hun competitie. Maar tegelijkertijd moet ze ook het idee dat gender een sociale constructie is meenemen, waardoor Lia Thomas gewoon als vrouw mee zou mogen doen. Als Butler dat tweede idee vasthoudt moet ze erkennen dat een transgender vrouw dezelfde rechten heeft als een cis-vrouw, en moet ze gewoon mee kunnen doen binnen de competitie. Maar dan komt ze in de knoop met de rechten van de andere vrouwen in de competitie die nu oneerlijk concurreren met hun tegenstander. Butler kan niet voor beide pleiten. En dus moet ze binnen de casus van sport echt een keuze maken. Is gender binnen sport een sociaal construct, of is het toch echt alleen biologisch?

Later in het artikel komt Butler ook nog met de volgende uitspraak: 'Er is niets intrinsieks in het lichaam van mannen of vrouwen dat maakt dat ze zich gewelddadig gedragen of juist niet.'

Gewelddadigheid komt volgens haar meer door de organisatie van macht. Ze illustreert dit door te wijzen naar de katholieke kerk. Hoewel sociale structuren zeker een rol hebben bij de manier waarmee agressie naar buiten komt, negeert ze het feit dat die structuur zelf iemand niet agres-

sief hoeft te maken. Agressief zijn heeft wel degelijk een grote biologische basis die zij hier negeert. Agressie wordt namelijk veroorzaakt door een combinatie van neurale en hormonale factoren. Zo speelt testosteron een belangrijke rol in het aanwakken van agressief gedrag. Daarom zie je vaak dat mannen agressiever zijn dan vrouwen, omdat zij meer testosteron in hun lichaam hebben. Sociale structuren zijn niet inherent de oorzaak van dit gedrag, omdat mensen veel meer worden beïnvloed door hun biologie. De sociale structuren bieden slechts een omgeving waarin dit agressieve gedrag tot stand kan komen. Want hoe verklaar je dat er in identieke machtsstructuren

verschillende uitkomsten zijn in de mate van agressie van de leider, soldaten, echtgenote, etc.? Als de structuren identiek aan elkaar zijn, en de biologie geen rol speelt, moet er dan niet altijd even agressief gehandeld worden binnen dezelfde sociale verhoudingen? Butler heeft er wel een punt, dat sociale structuren geweld reguleren en organiseren. Sociale structuren bepalen dus vaak wel tegen wie agressie wordt geuit, maar ze creëren die niet. Dit komt door de biologie die per individu kan verschillen. Dat er niets intrinsieks is in iemands lichaam, dat iemand agressief maakt, wil niet zeggen dat ons lichaam dan op-eens niet meer de oorzaak is van ons agressieve gedrag. Ook is haar argument te ontkrachten door te kijken naar kinderen, die nog niet blootgesteld zijn aan sociale structuren, maar zich toch al agressief naar elkaar gedragen. Hier zie je duidelijk dat de agressieve neigingen zijn aangeboren, niet aangeleerd, zodat ze hoe dan ook deel uitmaken van onze biologie.

Conclusie

Biologie kun je dus wel degelijk scheiden van cultuur. Biologie verwijst naar de aangeboren kenmerken van een individu die objectief meetbaar zijn. Zoals chromosomen, hormonen en neurologische structuren. Cultuur daarentegen bestaat uit sociale constructies, normen en waarden die bepalen hoe deze biologische neigingen worden uitgedrukt of juist gereguleerd. Biologie en cultuur hebben dus wel degelijk met elkaar te maken, maar om nou te zeggen dat het onmogelijk is te bepalen wat biologie en wat cultuur is, vind ik wat ver gaan. De twee beïnvloeden elkaar zeker, maar blijven als concept wel gescheiden. Biologie vormt meer de basis, en cultuur biedt de context.

Bronnen

1. Filosofie Magazine – Judith Butler. *Gender is een afleidingsmanoeuvre*
2. Perry, S. P. (z.d.). *Yes, Lia Thomas's Body Is the Problem* | The Heritage Foundation. The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/gender/commentary/yes-lia-thomass-body-the-problem>
3. Sport, B. (2022, 18 maart). *Lia Thomas becomes first known transgender athlete to win NCAA swimming title*. BBC Sport. <https://www.bbc.com/sport/swimming/60792875>

KWETSbare Meiden

door **Martin Harlaar**

Op 3 mei 2025 organiseerde De Vrije Gedachte i.s.m. enkele studenten van de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie een bijeenkomst met als titel: *Van TOMBOY tot TRANSBOY, over kwetsbare meiden, genderideologie en medisch ingrijpen*.

De focus van deze informatieve middag lag op meiden die vooral op sociale media, maar ook in het

onderwijs, onwetenschappelijke concepten aangepaard krijgen en van wie vele in een medisch traject belanden waarvan de wetenschappelijke onderbouwing te wensen overlaat. Aangezien De Vrije Gedachte streeft naar het weren van indoctrinatie uit opvoeding en onderwijs en het bevorderen van een kritisch onderzoekende, wetenschappelijke houding, lag het voor de hand om dieper in te gaan op dit onderwerp.

Er waren vier sprekers uitgenodigd. Lodewijk Smeehuijzen (hoogleraar privaatrecht aan de Vrije Universiteit) sprak over zijn persoonlijke ervaringen met genderzorg en over een aantal juridische implicaties. Patrik Vankrunkelsven (prof. em. Huisartsgeneeskunde aan de KU Leuven en directeur van het Belgian Centre for Evidence-Based Medicine) sprak over de gevolgen van het gebruik van puberteitsremmers. Na de pauze vertelde Sybilla Claus (journalist en antropoloog) over het door haar samengestelde boek *Gender rebels, kritische verhalen*

De organisatie van het symposium was in handen van Rich Gomez, Nina Bodnárová, Floris van den Berg, Viren Ramsansjul, Siem Herstel, Martin Harlaar.

voor *moedige meiden* waar vrouwen en meisjes van over de hele wereld aan hebben meegewerkt. Tenslotte kwam Marianne Driessen (onderwijskundige, vrouwenrechten-activiste) aan het woord. Zij ging in op het verdwijnen van de lesbische cultuur.

Na een welkomstwoord van DVG-voorzitter Floris van den Berg, gaf ik een inleiding die u hieronder kunt lezen. Een aantal illustraties is weggelaten en ten behoeve van de leesbaarheid zijn tussenkopjes toegevoegd.

Lodewijk Smeehuizen

Dames en heren,

Mijn naam is Martin Harlaar en ik wil proberen kort wat achtergronden te schetsen van de zaken waar wij het vanmiddag over zullen hebben, te weten: kwetsbare meiden, genderideologie en medisch ingrijpen.

Ik ben auteur/samensteller van twee boeken die mede aan de basis liggen van deze informatieve bijeenkomst. In 2022 verscheen het boek *Ben ik wel woke genoeg? Een ontdekkingsstocht door het land der Social Justice Warriors*; in 2024 gevolgd door *Het gender-experiment. Hoe maakbaar is onze identiteit als M/V/X?*

Sinds 2021 houd ik mij intensief bezig met de opkomst van een nieuwe morele beweging die we wel aanduiden met de term 'woke'. Ik beschouw genderideologie als een stroming binnen woke.

Volgens de genderideologie heeft ieder mens een genderidentiteit die gezien moet worden als het 'ware ik' van die persoon. Volgens sommige mensen bestaan er wel meer dan honderd genderidentiteiten. Ik noem er slechts tien: agender, bigender, cisgender, demigender, intergender, multigender, nongender, omnigender, pangender en trigender.

Patrik Vankrunkelsven

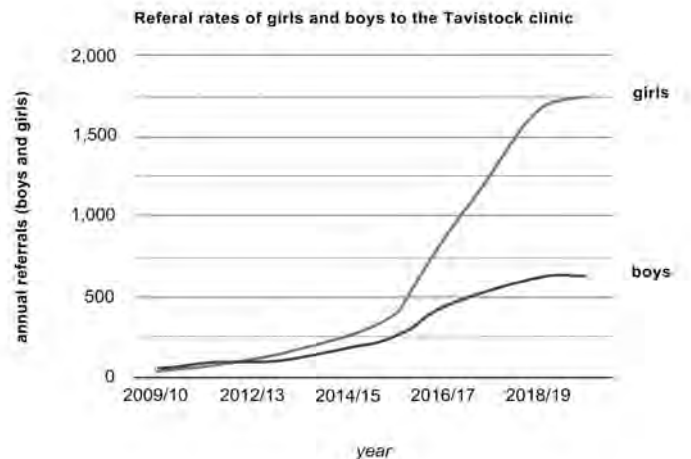

Toen ik de Pride Progress vlag zag op de overkapping bij het station Amsterdam-Zuid WTC, moest ik denken aan de Romeinen die een leger dat zij overwonnen hadden onder een lage poort lieten doorgaan, als teken van onderwerping. [foto: Martin Harlaar]

Laten zien dat je deugt

Genderideologie wordt breed omarmd. Door symbolen van de genderideologie te gebruiken, kun je de buitenwereld tonen dat je moreel deugt. En die 'deug-uitingen' zien we overal om ons heen in de openbare ruimte. Denk maar aan de opvolger van de regenboogvlag met de driehoeken, de Pride Progress vlag. Die zie je de laatste jaren overal.

De genderideologie leert ons, dat als je lichaam niet overeenkomt met je genderidentiteit, jij je lichaam aan die genderidentiteit moet kunnen laten aanpassen. Medische ingrepen om dat te bewerkstelligen worden 'gender-affirming care' genoemd; de genderidentiteit wordt – zo is de redenering – bevestigd met medische ingrepen. Die ingrepen kunnen bestaan uit het toedienen van puberteitsremmers en cross-sekse hormonen, en het uitvoeren van operaties.

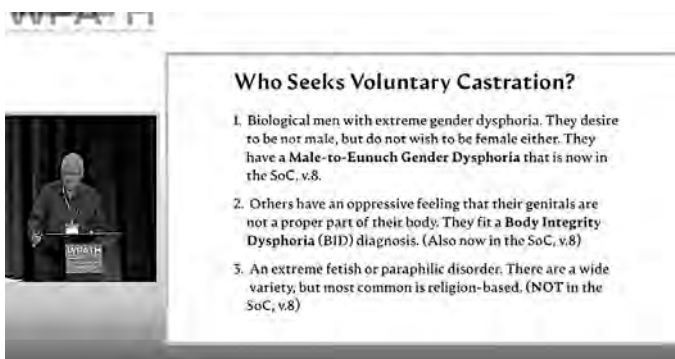

Een voorbeeld uit Groot-Britannië. In deze grafiek zien we het aantal verwijzingen van jongens en meisjes naar de Tavistock kliniek. [Bron: Het gender-experiment]

Borstamputaties maken je cooler, hotter en slimmer dan iedereen! En wie wil er nu niet slim zijn? [Bron: Het gender-experiment]

Van castratiefantasie tot genderidentiteit

Een voorbeeld van een officieel door WPATH, de World Professional Association of Transgender Health, erkende genderidentiteit is de 'eunuch'. Dat gebeurde in 2022 na jarenlang actievoeren door Thomas W. Johnson. De World Professional Association of Transgender Health is – zo laat Wikipedia weten – een internationale organisatie die zich toelegt op het onderzoeken, begrijpen en behandelen van genderdysforie en andere genderstoornissen. Einde citaat. WPATH geeft richtlijnen uit, de zogeheten Standards of Care.

Links zien we de van blijdschap stralende professor emeritus Thomas W. Johnson die er zijn levenstaak van maakte om de 'eunuch' als genderidentiteit erkend te krijgen. Al in 2007 publiceerde hij samen met anderen een onderzoek, dat gebaseerd was op een vragenlijst die men op The Eunuch Archive had geplaatst. The Eunuch Archive was een besloten website waar mannen verhaaltjes met castratiefantasieën konden zetten. Veel van die verhaaltjes gingen over kinderen die gecastreerd werden.

[Bron: <https://wesleeyang.substack.com/p/of-eunuchs-and-wannabes>]

Als je als jongetje geboren bent, maar je genderidentiteit, je 'ware ik', is een eunuch, dan moeten je testes verwijderd kunnen worden, zo stelt de genderideologie, want een eunuch heeft nu eenmaal geen testes. Het verwijderen van de penis is optioneel.

Je kunt als baby-eunuch de domme pech hebben om in het lichaam van een baby-jongetje geboren te worden. Een foutje van de natuur, maar de medische wetenschap biedt uitkomst. De patiënt lijdt, de chirurg snijdt.

Sybilla Claus

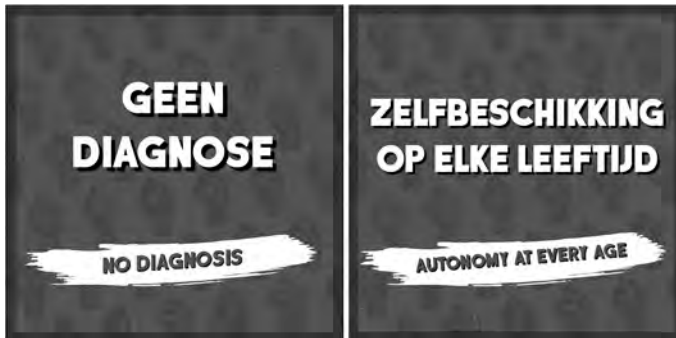

Marianne Driessen

Borstamputaties maken je slimmer

Maar het zijn vooral meiden die te maken krijgen met 'gender-affirming care'. U moet bij de 'care' voor meiden denken aan:

- het stoppen van de puberteit met puberty blockers,
- aan het levenslang toedienen van testosteron en
- het verwijderen van borsten, eileiders en baarmoeder.

Eisen van Trans Zorg Nu [Bron: <https://transzorgnu.noblogs.org/post/2022/08/07/statement-en-eisen-trans-zorg-nu-nijmegen/>]

Die meiden gaan in transitie met als doel een jongen te worden, een echte jongen, want zo leert de genderideologie: *trans boys are real boys*. U denkt wellicht, dat we dit niet letterlijk moeten nemen, immers, het is toch ook niet mogelijk om van een koe een stier te maken. Maar transgender activisten kunnen héél erg kwaad worden, als je weigert toe te geven, dat een meisje zonder borsten, zonder eileiders en zonder baarmoeder, maar met baardgroei een echte jongen is. Transgender activisten kunnen net als leden van een cult heel fanatiek zijn en er strenge afwijkende ethische en morele standaarden op na houden, standaarden die volgens hen ook dienen te gelden voor mensen van buiten de cult.

Meiden willen jongens worden

Vanaf 2010 vond er in de westerse wereld een explosieve toename plaats van het aantal meiden in de leeftijd van 10 tot 18 jaar dat in transitie wilde gaan. Het waren meiden die nooit eerder last hadden gehad van genderdysforie. Wel bleken veel van die meiden onderliggende problemen te hebben, zoals trauma, depressie, autisme en zelfbeschadiging.

Op 27 juni 2024 sprak de Finse psychiater Riittakerttu Kaltiala op een conferentie in de Vrije Universiteit in Amsterdam. Ze vertelde dat zich na 2011, toen de Finse genderkliniek openging, heel andere patiënten meldden dan zij op basis van de jarenlange ervaringen van klinieken in het buitenland hadden verwacht. Ze verwachtten kleine aantallen, voornamelijk jongens, die al van jongs af aan genderdysforie hadden, met slechts 'milde, secundaire psychopathologie'. Waar werd de Finse genderkliniek mee geconfronteerd?

- 85% waren meisjes
- er was een grote oververtegenwoordiging van autisme, depressie, angststoornissen, zelfmoordgedachten
- slechts 10% had genderdysforie vanaf hun vroege jeugd; bij de helft daarvan speelde zware psychopathologie
- van de overige 90% had ongeveer de helft identiteitsdiffusie, ernstige psychiatrische stoornissen en teruglopende adolescentie ontwikkeling.

Een sociale epidemie

We gaan even terug in de tijd. Eind jaren 70 van de 20ste eeuw vond er in de westerse wereld een snelle toename plaats van het aantal meiden dat aan anorexia en bulimia leed. Die meiden bleken dezelfde onderliggende problemen te hebben als de meiden uit onze tijd die in

transitie willen gaan: trauma, depressie, autisme, zelfbeschadiging enz. De psycholoog professor Richard A. Gordon schreef er een boek over dat in 1990 verscheen. De titel: *Anorexia and Bulimia: Anatomy of a Social Epidemic*. Een sociale epidemie; houdt u dat woord: epidemie.

Gordon heeft het in zijn boek over (en ik heb het voor u vertaald):

- het dramatisch toegenomen vóórkomen van de ziekte in westerse samenlevingen (p.21)
- een ziekte die in de puberteit begint (p.16)
- anorexiapatiënten die op een radicale manier hun vrouwelijkheid wegzuiveren (p.57)
- ze proberen om hun leven richting te geven, om emotionele pijn uit te wissen, om een identiteitsprobleem op te lossen (p.94)
- 'Veel van de huidige patiënten hadden over de ziekte gehoord voordat ze ziek werden, en velen hadden het "uitgeprobeerd" nadat ze een televisieprogramma over de aandoening hadden gezien of een onderzoeksproject hadden gedaan tijdens een biologieles.' (p.103)
- de ziekte verspreidde zich razendsnel in studentenhuzen (p.112)
- en sommige ouders blijken er zelfs stiekem trots op te zijn dat hun kind een "elitaire" aandoening heeft (p.130)

Wie enigszins bekend is met de problematiek waar we het vanmiddag over hebben, zal veel herkennen in wat professor Gordon over anorexiapatiënten schreef.

Wie niet toegeeft aan de eisen van transgenderactivisten maakt zich schuldig aan transgenocide [Bron: Het gender-experiment]

'Anorexia-rechten zijn mensenrechten'

Indien er in de jaren 70 een ideologie zou zijn geweest, vergelijkbaar met de huidige genderideologie, dan zouden de activisten van die ideologie geëist hebben, dat wij anorexiapatiënten hun eigen diagnose laten stellen. Die diagnose zou dan inhouden, dat hun 'ware ik' extreem dun is en hun lichaam te dik. Ze hebben – zo zou je kunnen zeggen – de pech gehad om in een te dik lichaam geboren te zijn en tot overmaat van ramp hebben ze bij de geboorte ook nog eens een gewicht toegewezen gekregen dat niet overeenstemde met hun 'ware gewicht'.

Deze anorexiapatiënten zouden ‘affirmative care’ hebben kunnen eisen om hun lichaam aan te passen aan hun extreem dunne ‘ware ik’. En de artsen zouden – zonder een uitgebreid psychologisch onderzoek – dieetpillen en liposuctie hebben voorgeschreven. En de anorexia-activisten zouden hebben gescandeerd: ‘Anorexia-rechten zijn mensenrechten’. En ze zouden critici hebben beschuldigd van ‘anorexia-haat’ of ‘anorexiafobie’.

En het betwijfelen of het verstandig is om dieetpillen en liposuctie voor te schrijven zou door activisten als ‘Anorexia-genocide’ worden bestempeld.

Martin Harlaar

An Epidemic of Mental Illness

Vanaf 2010 zien we bij kinderen die na 1995 zijn geboren (ook wel Gen Z genoemd) niet alleen een sterke toename van genderdysforie, maar ook van depressie, angst, zelfbeschadiging en zelfmoord. Wie daarover meer wil weten kan ik aanraden het in 2024 verschenen boek *The Anxious Generation* van de psycholoog Jonathan Haidt te lezen. De ondertitel luidt: : *How the Great Rewiring of Childhood Is Causing an Epidemic of Mental Illness*. Net als Richard A. Gordon spreekt Haidt van een epidemie en het zijn wederom vooral meiden die het slachtoffer zijn.

Bij deze ‘Epidemic of Mental Illness’ speelt de opkomst rond 2010 van sociale media volgens Haidt een cruciale rol. Het mag duidelijk zijn dat sociale besmetting door het gebruik van sociale media sneller gaat dan in de jaren 70 van de 20ste eeuw. Maar het voert te ver om daar nu dieper op in te gaan.

Verklaringen

Tot slot nog iets over de verklaringen die werden en worden gegeven voor de toename van het aantal anorexiapatiënten in de jaren 70 en de toename van het aantal genderdysforie-patiënten in onze tijd. Er kunnen twee hoofdverklaringen onderscheiden worden:

1. Er is geen toename van het aantal gevallen, maar doordat er meer aandacht voor het onderwerp is, durven meer jongeren de stap te nemen om zich te melden.
2. Er zijn weliswaar altijd wel incidentele gevallen geweest en de toegenomen aandacht kan er inderdaad voor zorgen dat meer jongeren zich durven te melden, maar die aandacht zorgt ongetwijfeld ook voor sociale besmetting die epidemische vormen kan aannemen.

Op een vraag die ik vorig jaar stelde aan een psychiater over sociale besmetting bij genderdysforie antwoordde deze: ‘Er is bij jongeren besmettingsgevaar voor allerlei symptomen zoals eetpatronen, automutilatie tot suicide-pogingen aan toe.’

De eerste verklaring – die inhoudt dat we te maken hebben met een homogene groep van echte gevallen – ben ik vooral tegengekomen in kringen van transgenderactivisten en mensen die werkzaam zijn in genderklinieken.

Persoonlijk vind ik de tweede verklaring aannemelijker. Die noopt ons tot de conclusie, dat we uiterst terughoudend moeten zijn met het aanbieden van medische ingrepen waarvan we weten dat ze onomkeerbaar zijn. Net zo snel als de genderdysfore verschijnselen bij jongeren zijn verschenen zouden ze ook weer kunnen verdwijnen.

Verder lijkt het mij zaak om basisschoolleerlingen niet het onwetenschappelijke idee aan te praten, dat ze in het verkeerde lichaam geboren zouden kunnen zijn en dat het mogelijk is om van geslacht te veranderen.

Same-sex attracted

Vanmiddag gaan we het vooral hebben over kwetsbare meiden. Die meiden hebben niet alleen vaak onderliggende problemen, maar blijken zich ook vaak seksueel aangetrokken te voelen tot andere meiden.

In 2011 verscheen een Nederlandse studie waaruit bleek dat van 70 patiënten 89% ‘same-sex attracted’ was. Slechts één patiënt was heteroseksueel.

In 2016 publiceerde de Britse Gender Identity Development Service een onderzoek op basis van 97 patiënten. Daaruit bleek dat van de meisjes van 12 jaar en ouder die zich bij deze dienst meldden 68% ‘same-sex attracted’ was en 21% biseksueel.

In de Tavistock kliniek in Londen werden tot 2024 veel medische transitie verricht, **zō** veel dat daar het wrange grapje werd gemaakt, dat - als de artsen in dat tempo zouden blijven doorwerken - er geen lesbiennes zouden overblijven.

Ik wens u een informatieve middag. Ik dank u.

(De foto's van de individuele sprekers zijn van René van Elst)

Oord, Lodewijk van - *Protesteren voor beginners*

Cossee essay, 118 pagina's

door **Enno Nuy**

Mahatma Gandhi (1858-1848) hield zich al in de dertiger jaren van de vorige eeuw bezig met het Palestijnse vraagstuk en hij stelde dat de oprichting van een Joodse staat tot een groot onrecht voor de Palestijnse bevolking zou leiden. Zijn advies aan de joden zich gewelddoos tegen de nazi's te verzetten en Palestina aan de Palestijnen te laten was, niet geheel onbegrijpelijk, aan dovemansoren gericht. Gandhi evenwel stelde dat de kracht van gewelddoosheid schuilt in de nadruk op kennis en gedocumenteerde feiten.

Van Oord vergelijkt in dit essay twee bewegingen met elkaar: het geweldloze Extinction Rebellion (XR) en de militante Farmers Defence Force (FDF). De ene groepering zweert geweld af, de andere vindt persoonlijke intimidaties en bedreigingen met geweld aanvaardbaar, de ene baseert zich op wetenschappelijke inzichten, de andere noemt wetenschappers een corrupte bende, de een ziet zijn tegenstanders als toekomstige bondgenoten die nog overtuigd moeten worden, de ander ziet zijn tegenstanders als regelrechte vijanden.

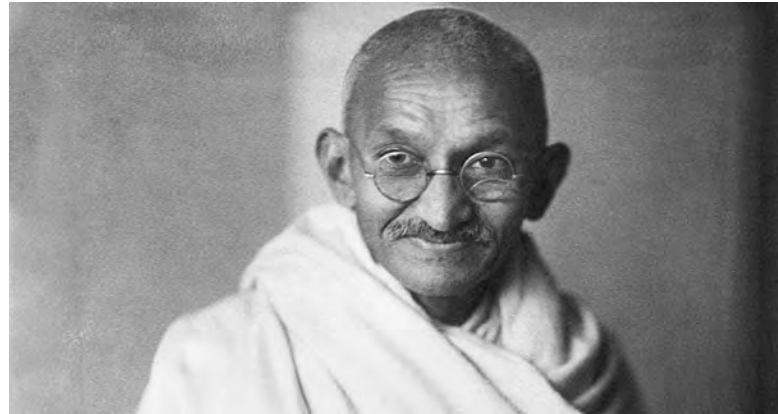
Mandela was een aanhanger van Gandhi maar toen de Zuid Afrikaanse politie in 1960 in Sharpeville 69 zwarten doodschoot, liet hij het passieve verzet varen en

werd voorstander van gewapende acties. In 1976 doodde de politie 176 zwarte jongeren in Soweto. Toch zou in het jarenlange verzet tegen de apartheid, zeker op het internationale toneel, de gewelddoosheid de boventoon vieren. Op 19 mei 1994 werd Mandela de eerste zwarte president van Zuid Afrika. Mandela over het gewapende verzet: "Het gebruik van een nutteloos wapen uit morele overwegingen leek mij onverantwoordelijk". Wie zou hem hier tegen willen

spreken? Gandhi wellicht. Maar Mandela vond ook dat hij bereid moest zijn voor zijn idealen te sterven.

Ook Noam Chomsky is geen pleitbezorger van geweld maar niet zozeer uit morele dan wel uit strategische overwegingen. Het gezag kan altijd meer geweld inzetten dan de demonstranten. Uit Amerikaans onderzoek naar het gebruik van geweld bij sommige BLM betogingen bleek evenwel dat kleinschalig geweld er soms toe leidde dat de publieke sympathie voor de eisen van de demonstranten toenam in plaats van afnam. En vooral onder

conservatieve Amerikanen! We zien dat actiegroepen lijkend op XR wel overgaan tot vandalisme en sabotage. De overheid antwoordt met extreme repressie: in het VK werden actievoerders veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf voor deelname aan een zoomgesprek ter voorbereiding van een snelwegblokkade.

Demonstratierecht

Over de rol van intellectuelen. De Franse schrijver Julien Benda (1867-1956) schreef: "We kunnen stellen dat de mensheid het aan de intellectuelen te danken heeft dat ze tweeduizend jaar lang het slechte deed, maar het goede eerde". En Rebecca Solnit (1961) schreef: "Geschiedschrijving begint vaak op het punt waar de actie begint". De staat heeft weliswaar het machtsmonopolie maar, zegt de Amerikaanse politicoloog Gene Sharp (1928), het is bepaald niet zo dat die macht door God gegeven zou zijn. Het is de burger die ermee instemt de macht over te dragen aan de bestuurder. De bestuurder is daarmee eerder een gemachtigde dan een machthebber. En burgers gehoorzamen de macht omdat ze die als legitiem ervaren, omdat ze er voordelen van ondervinden of omdat ze er bang voor zijn. De kern van alle geweldloos verzet, aldus van Oord, is burgerlijke ongehoorzaamheid. En laten we niet vergeten dat humor een krachtig wapen is in de geweldloze strijd. Er zijn maar weinig machthebbers die om kunnen gaan met humor.

Aan de hand van de wereldwijde studentenprotesten tegen de genocide door Israël jegens de Palestijnen laat van Oord zien hoe de staat doorgaans reageert op protesten: eerst negeren ze ja, dan lachen ze je uit, dan bestrijden ze je maar uiteindelijk win je. Het meest gebruikte wapen tegen de studenten is natuurlijk het verwijt van antisemitisme maar uit allerlei onderzoek is gebleken dat die verwijten geen grond hebben. En uiteraard worden ook leuzen en slogans gecriminaliseerd, dat kennen we al sinds we 'Johnson moordenaar' riepen. Overtuigend beredeneert van Oord waarom ingeslagen ruitjes en opengebroken straatklinkers geen reden zijn om onmiddellijk het demonstratierecht ter discussie te stellen. Ook wijst hij erop dat demonstranten die persoonlijk ervaren dat een vreedzaam protest in politiegeweld resulteert, tot persoonlijk letsel of gerechtelijke willekeur, vaker bereid zijn de volgende keer wel geweld te gebruiken. De studentenprotesten tegen Israël in landen met een Israël-kritische regering bleken veel succesvoller dan in landen zoals Nederland en Amerika die ronduit kritiekloos staan tegenover Israël.

De Palestijnen organiseerden de wekelijkse *Grote Mars van de Terugkeer*. Israël reageerde met niets ont-

ziend geweld op deze geweldloze protestbeweging en werd door een VN commissie veroordeeld wegens oorlogsmisdaden. Op 27 december 2019 besloten de Gazanen te stoppen met hun vreedzame acties, ze waren er geen millimeter mee opgeschoten. In oktober 2023 beging Hamas de afschuwelijke fout met extreem geweld Israël binnen te vallen. Sindsdien is er geen enkele hoop meer voor de Palestijnen.

Recht op rebellie

In de preambule van de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens* staat dat de grondrechten van de mens beschermd dienen te worden “opdat de mens niet wordt gedwongen om uiteindelijk zijn toevlucht te nemen tot rebellie tegen tirannie en onderdrukking.” Hiermee wordt aan de mens het recht op rebellie toegekend als alle andere mogelijkheden blijken te falen. Niet alleen lidstaten van de VN, niet alleen regeringen maar ook bedrijven en wij allen individueel zijn verantwoordelijk voor het nakomen van de Universele Rechten van de mens.

Van Oord sluit af met de oproep het recht op rebellie te herwaarderen en legt daarbij de nadruk op geweldloos verzet. Wie is het niet met hem eens? Maar wij leven in een compleet andere wereld dan enkele decennia geleden. Onze samenleving is een dystopische gemeenschap

aan het worden, vol illiberale populistische regeringen. Amerika en Israël zijn net als het Rusland van Poetin schurkenstaten geworden die het fascisme omarmen en de rechterlijke macht openlijk afserven. Het ziet er slecht uit voor ons allemaal.

Van Oord zegt in het begin dat hij het principieel geweldloze XR wil vergelijken met het gewelddadige FDF maar daar is hij nauwelijks aan toegekomen. Hij concentreert zich vooral op de internationale studentenprotesten tegen Israël. Dat maakt voor de uitkomst van zijn betoog niet uit maar die beoogde vergelijking had uitdrukkelijke sentimenten in ons nationale parlement kunnen blootleggen: terwijl de demonstranten van XR gecriminaliseerd, massaal gearresteerd en veroordeeld werden, let wel voor geweldloos verzet, konden de boeren een jaar lang de Nederlandse samenleving gijzelen, intimideren met geweld en zelfs openlijk herhaaldelijk geweld plegen zonder dat er ook maar één boer gearresteerd laat staan veroordeeld werd! Van Oord bepleit de herwaardering van het recht op rebellie, de Nederlandse regering zou niets liever doen dan het demonstratierecht fors inperken. Dit boekje zou verplichte kost moeten zijn voor alle Nederlandse parlementariërs. Maar het zal niet veel vruchtbare aarde meer aantreffen.

Theorieles over complottheorieën

door *Floris van den Berg*

Voor profielwerkstukken van scholieren over complottheorieën heb ik wat wat vragen beantwoord.

Hoe beïnvloeden sociale media en het internet de verspreiding en populariteit van complottheorieën?

Door sociale media kunnen complottheorieën zich razendsnel verspreiden, sneller dan vroeger. Een complottheorie kenmerkt zich door iets spannends, iets geheims, iets verborgens. Complottheorieën zijn clickbait: ons brein houdt van spannend, gek en raar én makkelijke oplossingen voor ingewikkelde of sterk met emoties verbonden problemen.

Wanneer beschouwt u een theorie als een complottheorie?

Het gaat om theorieën waarvoor geen wetenschappelijk bewijs is en volgens welke er een geheime samenweving achter de schijnbare werkelijkheid zit. Elke theorie/claim die pretendeert dat er een geheime waarheid achter de schijnbare werkelijkheid zit en waarin de argumenten niet aan wetenschappelijke criteria voldoen, is een complottheorie. Religies zijn volgens deze definitie ook complottheorieën.

Welke kenmerken maken een complottheorie anders dan een gewone verdenking of kritiek?

Er is een geheime werkelijkheid waar je je voor ‘open’ moet stellen. Een ongelooft in wetenschap en wetenschappers (want die zijn zogenaamd deel van het complot). Complotaanhangers vertrouwen hun eigen ‘onderzoek’ en niet onafhankelijk onderzoek door journalistiek en wetenschap.

Wat voor invloed hebben complottheorieën op mensen die erin geloven?

Breinrot. Complotaanhangers hebben een cerebrale parasiet die hen doet geloven dat ze een bijzondere waarheid kennen die de andere mensen niet hebben. Mensen die eenmaal een complottheorie aanhangen zullen vaker meerdere complotten aanhangen. Vaak gaat dit gepaard met agressieve afwijzing van wetenschap, journalistiek van de *main stream media* en de samenleving als geheel. Complotdenken is een cult.

Hoe denkt u dat complottheorieën de jongere generatie beïnvloeden?

Jongeren zitten vaker online en dat is waar de complottheorieën zitten. Hedendaagse complottheorieën zijn vermengd met extreemrechts, zoals Trumpaanhangers die complottheorieën aanhangen over pedofiele netwerken, stolen election, Qanon, etc. etc. De remedie voor de populariteit is meer kennis en training in critical thinking – zoals het boek van filosofen Johan Braeckman en Maarten Boudry, *De ongelovige Thomas heeft een punt* – en veel minder online lezen...

Afscheid van podcast De Vrije Gedachte door *Floris van den Berg*

Bij stations, op pleinen en op ogenschijnlijk willekeurige andere plekken in woonwijken van de stad staan christenen hun propaganda uit te venten. Wat begon als een potje opscheppen van een man in de woestijn wordt 2.000 jaar later nog steeds gehoord. Vrijdenkers doen niet aan evangeliseren. De Vrije Gedachte (DVG) werd opgericht in een tijd waarin tijdschriften, pamfletten, publieksdebatten en -lezingen een belangrijke rol in het maatschappelijke debat speelden. DVG heeft daarom sinds de oprichting in 1856 (bijna) onafgebroken een tijdschrift uitgegeven en een stroom van pamfletten en boeken gepubliceerd. Verder zijn er radio- en televisieprogramma's gemaakt.

De blijde boodschap van het vrijdenken door DVG is vooral naar binnen gekeerd. Het blad *De Vrijdenker* wordt uitsluitend gelezen door de leden. De vele interessante artikelen in het blad zijn niet voor buitenstaanders online toegankelijk. Bijeenkomsten worden bijgewoond door een vaste kern van steeds dezelfde leden en zelfs op een lokale voetbalwedstrijd komt meer publiek af dan op een vrijdenkerssymposium. Vrijdenken en DVG zijn daardoor onzichtbaar in de samenleving. Het aantal leden is dan ook sterk teruggelopen. We zitten thans op zo'n 300 leden en abonnees.

Om de zichtbaarheid van het vrijdenken te vergroten heeft DVG sinds twee jaar twee series podcasts uitgebracht: *Kritisch bekeken* van Stanley Bakker en Teun de Jong over kwakzalverij, en *De Vrije Gedachte* van Bart Collard en mij over vrijdenken in brede zin. Bart en ik hebben zo'n 95 podcasts opgenomen waarin we tal van aspecten van het vrijdenken hebben besproken, vaak in de vorm van een interview met gasten. De podcasts worden ook op video opgenomen. Doorgaans namen we op één dag meerdere afleveringen op in De Balie in Amsterdam – telkens met een verkleedsessie ertussen zodat het lijkt of het een andere dag is. Vooral Bart nam dit erg serieus en sleepte meerdere kostuums met zich mee.

De podcast *De Vrije Gedachte* bestreek vele facetten van vrijdenken. Zo komen in twee interviews met historicus Bert Gasenbeek de geschiedenis van DVG en het gedachtegoed van vrijdenker Anton Constandse langs. Ook interviewden we Johan Braeckman en Stine Jensen na hun benoeming tot Atheïst van het Jaar, en Keyvan Shahbazi als Vrijdenker van het Jaar. Zoals vrijdenkers betaamt kwamen er ook controversiële en recalcitrante onderwerpen langs zoals religieuze jongensbenijdenis, koranverbranding, Mohammed-cartoons, afschaffing van religieus onderwijs (art. 23) en van de monarchie en zelfs het voor vrijdenkers controversiële thema veganisme. Na twee seizoenen blijkt dat de opnames met Lale Gül de absolute toppers zijn, gevolgd door de interviews met Paul Cliteur.

De opnameapparatuur voor de podcasts heeft DVG aangeschaft. De beeldopnames zijn op YouTube te zien. Op TikTok en Instagram zijn fragmenten te bekijken, met dank aan de studenten van de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie (HTF). Op een aantal audiokanalen zoals Spotify et cetera zijn de opnames als podcasts te beluisteren.

Aan alles komt echter een eind; zo ook aan de podcastserie *De Vrije Gedachte*. Er is nog een lange lijst met thema's, onderwerpen en mensen die we hadden willen

interviewen. Ook krijgen we verzoeken van mensen die dolgraag geïnterviewd willen worden. Kwaliteit kost echter geld.

Ik dank DVG voor het financieel mogelijk maken van deze podcastserie. Hopelijk blijven de opnames nog lang online beschikbaar.

Op de foto van R. van Elst de eerste podcastopname op 16 februari 2023 met Stanley Bakker.

VIJFTIG JAAR TERUG MET ANTON CONSTANDSE

De toekomst van de monarchie

tekst van *Anton Constandse*
ingeleid door *René van Elst*

Kijkend naar wat er ongeveer vijftig jaar geleden zoal in ons blad, dat toen 'De Vrije Gedachte' heette, werd geschreven, vond ik in het nummer van april 1975 de tekst van een essay dat op zondag 28 april 1974 werd uitgesproken voor de V.P.R.O.-radio door Anton Constandse. Wij hebben het niet vaak over de monarchie; ik denk dat ik onze republikeinse redactie-collega Anton van Hooff – en hem niet alleen – een plezier doe door hier het belangrijkste deel ervan te reproduceren.

Constandse sprak in verband met het feit dat Koningin Juliana twee dagen na zijn praatje 65 jaar zou worden. In het inleidende gedeelte stelt hij vast dat zij door bijna alle Nederlanders met sympathie wordt begend en dat ook de koningshuiscrisis van 1956 daar weinig aan heeft veranderd. Hij meent dat zij geen aanleiding heeft gegeven om bezwaren te maken tegen de monarchie en dat zij zich goed van haar verplichtingen heeft gekweten. Ook is zij volgens hem een soort moeder-symbool geworden. Uit dit alles verklaart hij dat over het probleem van de erfelijke monarchie gewoonlijk wordt gezwegen. Dat de monarchie hier, net als nog in enkele andere landen, tamelijk duurzaam is gebleven, verklaart hij uit het feit dat ze geen politieke betekenis meer heeft. Daarom, en omdat Nederland zijns inziens geen monarchistische traditie heeft, kan er vrijelijk over het vraagstuk worden gesproken. Constandse besteedt enige aandacht aan de historische ontwikkelingen met uiteindelijk na de Franse overheersing de benoeming van de zoon van de eerste stadhouder tot koning. Hij vervolgt:

“In de loop van de negentiende eeuw ontstond van de kant der calvinisten die verloochening van het verleden, die byzantijnse karaktertrekken kreeg. Raadpleegt men het programma van de antirevolutionairen van omstreeks 1930, geschreven door H. de Wilde, dan kijkt men wel op van het feit, dat die vrome politici de Godheid voor zichzelf hebben gemonopoliseerd. Men leest dan: „De Landshistorie leert de leiding Gods met ons volk”. Ja, het volgende: „Gelukkig, dat er een God is die ook over Indië waakt en over de arbeid, die daar in Gods naam en in zijn vreze geschiedt”. Waarom die Godheid dan een paar eeuwen van ons land een republiek maakte en dan weer een monarchie is niet erg duidelijk. Waarom hij ons Indië gaf en daarna weer afnam, ook niet. Toch wilde de schrijver eerbied afdwingen “voor de naam van die God, met wie Nederlands eerste Oranje een heilig verbond sloot”. Hoe slordig er met die naam van God werd ongesprongen bleek overigens toen in het jaar 1933 de heer Colijn in verkiezingspamfletten werd aangediend als “een van God gegeven leider”. Men doet dus maar het

beste de naam van God er buiten te laten en ook de monarchie te beschouwen als een feilbare menselijke instelling. Domela Nieuwenhuis had trouwens de gewoonte er op te wijzen dat in het Oude Testament de leider Samuel een republikein was, die het diepste wantrouwen koesterde jegens vorsten.

Als we dus los gekomen zijn van de schroom om over de monarchie te spreken als over elke staatkundige instelling, is ze natuurlijk een volkomen inkonsekvent en in beginsel onverdedigbaar overblijfsel van een verleden, dat in strijd is met elke opvatting van democratie. Als het volk zijn vertegenwoordigers kiest, dan mag dit toch zeker gelden voor het staatshoofd. We laten buiten beschouwing dat een referendum de keuze vrij blijft¹, die tussen monarchie en republiek of over de persoon van een staatshoofd.

Zulk een verandering zou ook nog een andere betekenis kunnen hebben, namelijk de scheiding tussen de staatsfunctie en partikuliere rechten of plichten. De staat zou alle gebouwen en diensten, met het personeel, moeten onderhouden en betalen, die eventueel ter beschikking zouden staan van een president. De bezoldiging kon dan als een privé-vergoeding gelden, zoals het salaris van een president, die in zijn functie de beschikking krijgt over ambtswoningen en personeel, over een kabinet en allerlei faciliteiten. Het is wonderlijk dat zo iets nooit aan de orde wordt gesteld. Onopgelost is bijvoorbeeld ook de vraag, aan wie de kunstschaten en geschenken die in functie zijn verkregen, toebehoren: aan de dynastie of aan de natie. Komt u in de musea of de paleizen van Berlijn, Dresden, Wenen, Parijs, en waar al niet, dan kan men er de weergaloze kunstschaten bewonderen, die verzameld zijn door vroegere dynastieën, en die als bezit der natie zijn beschouwd.

Kortom, het moet mogelijk zijn, zolang ons land een monarchie is, een veel duidelijker verhouding te scheppen tussen volk en staatshoofd.

Nu weten we wel dat het verschil tussen monarchie en republiek op zichzelf nog niets zegt. Er zijn republikeinen² die diktators aan het hoofd hebben, en die tiranieën zijn geworden. En monarchieën als de onze die burgerlijke democratieën zijn. Geen van de zes Europese volken, die nog een koning of koningin hebben, zouden die willen ruilen voor een president als Nixon, en de vergelijking alleen reeds is een belediging.

Maar de konsekventie van de democratie is een betere regeling van de verhouding tussen natie en dynastie, zolang deze laatste bestaat. Uiteindelijk lijkt de Zwitserse regeling, althans formeel, de beste. De leden van de gekozen bondsraad fungeren ieder op de beurt als hoogste vertegenwoordiger van de federatie. Op weg daarheen kan men de mogelijkheid scheppen ook een vorst of vorstin te kiezen of te benoemen, of de voorkeur te geven aan een president. En nogmaals: deze filosofie heeft niets te maken met de sympathie voor de persoonlijkheid van de koningin.”

¹ Dat deze zin niet loopt komt door een zichtbare onregelmatigheid in de opmaak van het blad; er is kennelijk iets weggevalen.

² Bedoeld zal wel zijn: republieken.

Van Tomboy tot Transboy: een verslag van het Genderevenement op 3 mei 2025

door *Nina Bodnárová*

Op zaterdag 3 mei van 2025 vond, in een zaal van de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie te Utrecht, wonderbaarlijk genoeg het genderevenement plaats. Wonderbaarlijk, aangezien het dreigde te worden afgelast.

"Welkom, vreemdeling,
al lijkt je misschien niet vreemd.
Je draagt net als ik een hart dat zoekt, ogen die hopen
en een hoofd vol misschien.

We praten over woorden
die iets zeggen over wie we zijn:
over meisjes die jongens zijn,
over jongens die zichzelf vonden in een spiegel
van verwarring.
Over lichamen die botsen op taal.
Over hokjes waaruit het denken lekt."

Zo luidde het gedicht van Rich Gomez de dag van het genderevenement in.

Verschillende sprekers uit diverse beroepsvelden deelden hun ervaringen en inzichten. Over zowel de fysieke als geestelijke aspecten van transgenderisme werd gesproken. Floris van den Berg, de meest energieke dagvoorzitter, gaf aan hen het woord.

Zo kwam er een historicus, Martin Harlaar, die het verband beschouwde tussen de opkomst van het internet en de genderideologie. Voorheen werden de meisjes die er niet bij pasten 'tomboys', nu worden ze transgender. Martin Harlaar: "Zolang ze het zelf opvatten als een trend vind ik het prima. Maar het wordt natuurlijk pijnlijk als je meisjes laat denken dat ze gelukkiger worden als ze testosteron gaan nemen."

Antropoloog, journalist en auteur van het boek *Gender Rebels*, Sybilla Claus, vertelde over meisjes die gepest worden, of niet tot de meisjesachtige meiden behoren.

Vrouwenrechtenactiviste en onderwijskundige Marianne Driessen schreef een hoofdstuk voor het boek *Gender Rebels*. Ze sprak over de zorg die ze had dat de typische jongensachtige lesbiëne wordt uitgewist door het idee van transgenderisme.

Hoogleraar privaatrecht Lodewijk Smeehuijzen kwam met een persoonlijk verhaal dat het publiek opvatte als prikkelend en herkenbaar.

Patrik Vankrunkelsven, huisarts, vertelde over zijn bezorgdheid over het toedienen van puberteitsremmers aan kinderen met genderdysforie. Zo haalt hij aan: "Er is geen wetenschappelijk bewijs dat hormonale interventies een doeltreffende maatregel vormen ter preventie van suïcide." Hij is ook bezorgd over de bijwerkingen.

Na elke beurt van de sprekers was er de gelegenheid om vragen te stellen, wat leidde tot prikkelende interacties. Achteraf was er een panel voor opmerkingen, toevoegingen en debat. En dat debat kwam zeker, mensen haakten op elkaar in en kwamen met toevoegingen, correcties en nieuwe perspectieven. Er was een gezonde discussie.

Rondom het evenement klonken allerlei kritische geluiden. Dat zo'n soort evenement niet door zou moeten gaan, dat "genderideologie" een transformatisch hondenfluitje is en dat het ronduit schokkend is dat dit is georganiseerd. Ondanks de kritiek bleek de sfeer op de dag zelf erg rustig. Het debat verliep open en respectvol.

Toen ik achteraf tijdens de borrel vroeg naar de ervaring van andere mensen, waren ze blij om te zien dat dit soort onderwerpen ook een podium krijgt. Het leek wel alsof de bezoekers met een nieuwe verlichting naar huis toe gingen. Zo ook ik. Ik heb geleerd hoe belangrijk ontvankelijkheid is en wat voor fijne sfeer die kan opleveren op zo'n middag. Het is ontzettend belangrijk om de dialoog in stand te houden in tijden van polarisatie.

DE AUTEURS VAN DIT NUMMER

Floris van den Berg (Naarden 1973) is milieufilosof aan de Universiteit van Utrecht, voorzitter van De Vrije Gedachte, lid van het Humanistisch Verbond en donateur van Skepsis. Van hem verschenen diverse boeken, zoals *Hoe komen we van religie af?* en (het meest recent) *Recalcitrant*.

Nina Bodnárová is student aan de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie.

René van Elst (Amsterdam 1950) studeerde sociologie en (deels) rechten, is gepensioneerd Human Resources medewerker, vertaalde poëzie van Fran Winant, is sinds 2014 meestentijds hoofd- en eindredacteur en opmaker van De Vrijdenker, maakt foto's en video's van vrijdenk-evenementen, donateur van Skepsis.

Martin Harlaar (Amsterdam 1956) is freelance historicus, opgeleid aan de UvA. Houdt zich de laatste jaren bezig met onderzoek naar en schrijven over woke-activisme, Social Justice Warriors en gender-ideologie. Aspirant-bestuurslid van DVG.

Siem Herstel (Houten 2002) is derdejaars student aan de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie. Daarnaast is hij actief als gitarist en maakt hij muziek en werkt hij als foto- en videograaf. Hij wordt gefascineerd door film en het vertellen van verhalen.

Anton van Hooff (Den Haag 1943) is klassiek historicus te Nijmegen, redacteur van De Vrijdenker en oud-voorzitter van De Vrije Gedachte, Vrijdenker van het Jaar 2023. Auteur van diverse boeken, de recentste zijn *Je hebt gewonnen*, *Galileëer* en *Sparks from Spartacus, Life and Afterlife of the Ancient Rebel*.

Leo D. Lichteberg (1952), begon zijn schrijversbestaan als filmrecensent bij dagblad De Waarheid. In 1999 schreef hij het filmscenario *De Liefde van een Drinker* dat werd aangekocht door de NPS en omgewerkt tot de televisiefilm *Zaanse Nachten*. Inmiddels is hij drie romans en een opdrachtboek verder. In 2023 verscheen zijn dichtbundel "Verzamelde Werk (1969 – 2022)". Zijn vierde roman *Het Pad van de Krijger* dateert van 2024.

Enno Nuy (Aerdt 1950) is ondernemer en oud-hoofdredacteur van De Vrijdenker.

Matthew de Roode (Rotterdam 1967) is opgeleid als chemisch technoloog en werkzaam als innovatiemanager. Naast zijn donateurschap van Skepsis is hij lid geworden van DVG om een beetje tegenwicht te bieden aan de uitholling van de wetenschappelijke methode en van de verlichtingsgedachte.

Eelko de Vos (Den Haag 1971) is een kubernetes cloud-engineer, ex-bestuurslid van stichting SF Report en stichting Hoogbegaafd! en heeft aan de TU Delft gestudeerd met als afstudeerrichting Kunstmatige Intelligentie. Was enige tijd redacteur van De Vrijdenker.

Jay van Werven (Gendringen 1997) zegt: Van de Achterhoek ben ik naar Deventer, Apeldoorn en nu naar Den Bosch afgereisd. Andere mensen en nieuwe plekken hebben mij altijd iets te leren. Daarom ga ik graag het gesprek aan met andersdenkenden en reis ik graag. Ik studeer toegepaste filosofie en heb als doel om een bruggenbouwer te worden: iemand die met een open en nieuwsgierige blik om zich heen kan kijken en bruggen kan slaan tussen uiteenlopende ideeën.

De kartoens zijn van de Turnhoutse cartoonist **Gie Campo** ("Gier").

Allen hartelijk dank voor hun bijdragen!

AANWIJZINGEN VOOR AUTEURS

Uw bijdragen aan dit blad worden zeer gewaardeerd. Wij verzoeken u om bij het aanleveren met de volgende informatie en aanwijzingen rekening te houden.

- Bijdragen aan het blad worden – in verzorgd, leesbaar Nederlands – in digitale vorm aangeboden aan het email-adres van de Redactie.
- Als auteur bent u zelf verantwoordelijk voor de inhoud van uw werk. Buiten die verantwoordelijkheid vallen door de Redactie in het werk aangebrachte correcties.
- De Redactie noch de vereniging De Vrije Gedachte (DVG) is aansprakelijk voor plagiaat, auteursrechtenschending etc., gepleegd door auteurs.
- Het copyright op een geplaatste bijdrage blijft berusten bij de auteur; DVG is echter gerechtigd de bijdrage geheel of gedeeltelijk opnieuw te plaatsen, hetzij in het blad hetzij in een bloemlezing in boekvorm hetzij op de website of Facebookpagina.
- U verstrekt over/van uzelf enige personalia en een portretfoto die bij het werk kunnen worden afgedrukt als het om een publicatie van enige omvang gaat.
- In overleg met de Redactie kan een bijdrage desgewenst onder pseudoniem worden gepubliceerd; anonieme bijdragen worden echter niet geaccepteerd. De auteur moet voor de hoofdredacteur bereikbaar zijn.
- Wij gaan ervan uit dat een artikel niet veel langer is

dan 3000 woorden en een boekbespreking die niet diep op thema's uit het boek ingaat niet veel langer dan 1500 woorden.

- Veronderstel niet te veel voorkennis bij de lezers; vermijd technische/geleerde termen of leg ze uit.
 - A.u.b. niet te veel noten.
 - Vertaal niet-Nederlandstalige teksten/citaten.
 - Zorg voor een sprekende titel, die te maken heeft met het onderwerp, en voor bijpassende sub-onderwerpen met tussenkopjes.
 - Een mini-samenvatting, waarin ook de belangrijkste trefwoorden voorkomen, wordt op prijs gesteld.
 - Noem het hoofdonderwerp in het begin en schrijf de rest ter ondersteuning van dit onderwerp, zodat de lezer de argumentatie / illustratie en de weg naar de eventuele conclusie kan volgen.
 - Spring niet via vrije associaties van de hak op de tak en haal geen dingen erbij die niet met het hoofdonderwerp te maken hebben, waardoor de lezer de weg kan kwijtraken.
 - Vindt u dat een uitweiding belangrijk is ter illustratie van het hoofdthema, leg dan uit hoe.
 - Lees uw stuk zelf goed na; controleer de zinsbouw en spelling, in het bijzonder van de genoemde namen.
- Onze dank voor uw medewerking!

De Redactie

Doelstelling van De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' stelt zich ten doel: het bevorderen van het vrijdenken. Het vrijdenken is een atheïstisch-humanistische levenshouding gekenmerkt door:

- Rationeel denken en onderzoeken van de werkelijkheid, daarbij strevend naar:
 - bevrijding van dogmatisme, vooroordeel en onwetenschappelijke houding,
 - vasthouden aan principes van toetsing en bewijsvoering.
- Moreel handelen vanuit het besef van:
 - eigen verantwoordelijkheid voor gedachten en daden,
 - menselijke waarde,
 - solidariteit met de medemens, de natuur en het milieu,
 - de eindigheid en onherhaalbaarheid van elk individueel leven.

Een vereniging ontleent bestaansrecht aan haar doelstellingen en aan haar ledental. Veel doelstellingen kunnen worden bereikt bij voldoende aantallen (actieve) leden. Opkomen voor de situatie van mensen met een atheïstisch-humanistische levenshouding is erg actueel. In de komende periode wil 'De Vrije Gedachte' graag nieuwe activiteiten organiseren, ook in de regio's, en meer voor het voetlicht treden. Dit vergt creativiteit, tijd en energie van het bestuur, meer vrijwilligersinzet en een financiële impuls. U kunt hierbij helpen.

Steun De Vrije Gedachte!

Vindt u ook dat de vereniging op de kaart van levensbeschouwelijk Nederland thuishoort? Wilt u ook dat de vereniging nieuwe activiteiten organiseert? Steun dan de vereniging!

U kunt de vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' steunen door:

- mee te doen bij activiteiten en uw mening te geven,
- als vrijwilliger te helpen bij de organisatie van activiteiten, of door een plaatselijke of regionale kring te starten,
- ingezonden brieven te sturen aan kranten en uzelf daarin expliciet als vrijdenker te benoemen,
- geld te schenken aan de vereniging of een legaat na te laten. U kunt hierover vrijblijvend een informatief gesprek voeren en u daarvoor aanmelden via ons mailadres (zie onder),
- andere belangstellenden te attenderen op de activiteiten van de vereniging,
- te reageren op publicaties e.d. van 'De Vrije Gedachte',
- lid te worden van vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' (zie het informatiekader in dit blad),
- abonnee te worden van het blad 'De Vrijdenker' (zie het Colofon van dit blad).

Heeft u vragen of ideeën? Het bestuur hoort ze graag! Of wilt u praten over nalaten of schenken? Neem contact op via info@devrijegedachte.nl; voor andere contactmogelijkheden zie het informatiekader in dit blad.

Het driekleurig viooltje is sinds de 19de eeuw het internationale symbool van de vrijdenkerij. Dit bloempje heeft in het Frans de naam *pensée*, die gedachte betekent. De bloem heeft deze naam gekregen omdat de vorm ervan op die van een menselijk gezicht zou lijken en omdat de bloem in augustus vooroverbuigt alsof hij diep in gedachten is. *La libre pensée*, een term die Victor Hugo in 1850 geïntroduceerd zou hebben, betekent letterlijk de vrije gedachte en is de Franse benaming voor het vrijdenken. (Bron: Wikipedia.org.)

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl
en onze Facebook-pagina
'De Vrije Gedachte'

strikte scheiding tussen kerk en staat – weren van indoctrinatie uit opvoeding en onderwijs – bevorderen van een kritisch onderzoekende, wetenschappelijke houding – aan de kaak stellen van kwakzalverij, pseudowetenschap en diverse waanvoorstellingen – vrijheid van expressie – respect voor de waardigheid van de mens als wezen met een eindig en eenmalig bestaan – erkenning van het volledige zelfbeschikkingsrecht van de mens over eigen lijf en leden